

ADOLPH



AE

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus («Päevaleht»)

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate tehniliste võimalustega sisseseatud

trükikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid ja ladumismasinad. Kõige
- - mitmekesisem valik trükivahet j. n. e. - -

Kõige täielikum, moodsate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal
oma täiesti uue sisseseade tõttu paremate välja-
maa sellekohaste ettevõtetelega julgesti võistelda

Litograafia

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI



TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄIVIL 1-2

KAS JÄLLE SÕDA?

See küsimus on jälle üks tähtsamaist ja võetakse kaugemate kavatsuste juures juba arvesse. Üldsel antakse selle peale esiteks eitav vastus. Aga ilmasõja kogemused on lõeks teinud, et sarnastes küsimustes efektiivne vastus on, et sarnastes küsimustes efektiivne vastus on, et sarnastes küsimustes efektiivne vastus on. Keeži ei suuda ennustada kõiki võimalikke rahvaste ja nende huvide kombinatsioone. Täna sed sõbrad võivad homme verivaenlaste kilda lüüa, kauased liilased võivad korraga lahku minna. See ei ole enam tundmata asi. Sõja või rahu ennustusi teha on kaudis kerge riikide ainelist jõudu ja varustust arvesse võttes; ja saagedasti kuulutataksegi rahvusvahelisi sündmusi ainult arvude põhjal ette. Loetakse üles, palju näit. Prantsusmaal laskemoona, tanke ja lennukid, ei unustata ka moonatagavarasid lugemata ja seatakse selle kõrvale Saksa- maa ja Venemaa, kui arvatavate vastaste varustuse arvud. Siis järeldatakse, kas need viimased võivad Prantsusmaaga sõdida või mitte, kas sõda üldse algab või mitte.

Aga ilmasõda kinnitab, et üheks tähtsamaks teguriks sõdade algamisel, kestmisel ja sellel või teistsugusel tulemusel on rahvaste n. n. «hingeeluline moment» ehk meeolu, selle arenemine, muutumine tõus või lang. See «hingeeluline moment» ja selle evolutsioonid on aga niisugused asjad, mida mitte arvudega ei saa avaldada, mis väga ebamäärased on ja saagedasti paremalegi tundjale üllatusi toovad. Itaalia «truudusemurdmine» sõja ajal Saksa-

maale ja Austriale oli suur ootamatus kõigile. Bulgaaria järsk «äralangemine» üllatas jälle kõiki. Vene revolutsioon tuli venelastelegi ootamata. Keiserriigi langemist Saksamaal oli ka raske ette näha. Ilmasõja algust mõisteti alles mõni nädal enne suure loomise algamist ennustada, aga siiski ei julgenud keegi arvata, et sõda nii laiali laguneb, et sellest niipalju riike osa võtavad. Kõigest kõige üllatavam oli aga selle sõja kestvus. Kõige targemad poliitikused ja majandusmehed olid kõige kindlamate andmete najal välja arvanud, et sõda modernil kapitalistilisel ajajärgul ainult mõni kuu, kõige kauem pool aastat võib kesta. Aga sündmuste käik näitas, kui ekslikud need tarkade meeste ennustused olid.

Kõiki neid ja sarnaseid tõsiasju peame meeles tulema kui uute sõdade tulekut või mittetulekut katsume ette kuulutada. Muidugi, Saksamaa ei ole sõdimisvõimeline ja Venemaa aga ühes tegetsemine on väga küsitav. Aga sellest ei saa veel järeldada, et Euroopa rahu enam-vähem kindel oleks. Seitsmekümnemiljoniline Saksa rahva suurem osa on näljas ja viletsuses. Näljase meeolu on muufluk, ta haarab ka õlekõrrest kinni. Näljane inimene ei kaalu oma samme, ta võib kõige suuremaid mõistatusi korda saata. Ei ole aga teistele rahvastele ükskõik, mis seitsmekümnemiljoniline rahvas teeb, kas ta rahulikult ja viljakalt töötab või mäsasab. Ka mitmes teises Euroopa riigis on

seisukord halb või halvenemas, rääkimata kommunismi põdevast Venemaast. Võitjate vahel ei ole kindlat üksmeelt, katsutakse uusi liite ja kombinatsioone luua...

Sarnase seisukorra juures ei või ennustus: »sõda ei tule«, kuiigi palju tröösti pakkuda. Sest keegi, kes seda ennustab, ei julge omeli juure lisada: »rahu on kindel, Euroopa seisukord on paranemas«.

Euroopa seisukord on prantslaste Rheinimaale tungimise järele järsult halvenemas. Seda tõendavad telegrammitated igapäev, seda tõendab kõige paremini mannermaa kurside langemine ja kõikumine. Ei ole ka näha, kuis seda seisukorda lahendada suudetaks. Saksamaa kinnitab, et prantslased Versailles'i rahu lepingut Rheinimaale tungimisega rikkunud, Prantsusmaal tõendatakse, et Saksamaa seda lepingut ei täitnud ja okkupatsioon ainuke mõjuv sunniabinõu oli. Üks pool kinnitab, et ta sõjakahjutasu maksta ei suuda, teine pool seletab, et ta seda tasu isegi juba 230 miljardi pealt 50 miljardi peale vähendanud ja edaspidine vähendamine enese pankrottijäämisele viiks. Igatahes on selge, et Prantsusmaa

oma nõudmistest Saksamaa vastu senni ei taõane ega võigi taõaneda, kui Inglismaa tema võlga ei kustuta. Inglismaa ei või aga enne Prantsuse võlga kustutada kui Ameerika tema sõjavõlgadele kriipsu peale ei tõmba. Aga rikkas Ameerikas ei taheta sellest teadaigi.

Ei ole aga raske ette ütelda, et Euroopas enne püsiv rahu valitsema ei pääse, kui ükssteise sõjakahju-summadele ja sõjavõlgadele jäme kriips peale ei ole tõmmatud ja rahvaste sõbralik koostõõtamine rajatud. Sennikaua kui siin suurriikide vahel sarnaseid vahekordi on, kui praegu Saksa ja Prantsusmaa vahel, sennikaua kui rahvaste vahel sarnane vaen, kui praegu prantslaste ja sakslaste vahel, võib iga päev ainult halvemat tuua. Niisugused suhted aitavad ka Venes kommunismi jalul hoida ja toidavad teda tulevikuloojustega.

Neid ja sarnaseid tõsiasi arvestades on Euroopas väga halbu aegu ja tõiseid sündmusi oodata. Ja kuiigi küsimise peale: kas jälle sõda? eitavalt vastatakse, võib ka küsimise peale: kas rahu on kindel? samati eitavalt vastata.

TÜLI.

JUHAN JAİK.

Suur kära oli juba lõppenud ja viimastest koledatest rõõgatustest kajas veel mets kahelpool teed. Mets kajas kui suur pasunakoor, otsekui oleks ilmatu kari tänavapoisse itsitanud ja teinud äsjakuuldud hääli järele. Olid sääl segamini kõik hääled: madal ja kole, kuis karjus Säinas „appi“ ja peen ja kriiskav, kui Marjak tõmbas tal kõrva pääst maha. Ning muid vahepäälseidki hääli oli veel palju ning nad kostusid heledas sügisõhtu õhus kui orelist, kandusid põõsast põõsasse vajudes ja tõustes ning tulid iga silmapilgu tagant Marjakule uuesti kuuldavale, otsekui karjaks kannataja veel metsas järeljätmata.

Ent Marjak istus maanteekraavi äärel. Kiheles ja väänles, rabeles jalgadega ja käsi ei teadnud kuhu panna. Kael oli kõveras ja pää vajunud ettepoole ja üle keha käisid nõksatused ja värinad, otsekui istuks ta sipelgapesas. Aga suu jahvatas veel poolkuuldavalt sajatusi:

„Jooksku sul silmamunad tühjaks... Jooksku kuul pääst läbi... Saagu sa sada aastat vänaks... Murdugu sul hambad suus maha..“

Ent Marjak oli äärmiselt vihane. Ära pääsis käest Säinas ilma põhjalikku sauna saamata. Rabeles lahti käest ja jooksis metsa ja mine nüüd püüa tonti veel kust! Ega ta end kunagi enam Marjaku kätte julge anda ja nii jääb ta teenitud palk tasumata. Kuri jääb kättetasumata ja Marjak ei leia õigust. Sest ei ole Marjakul suuremat vaenlast maapääl kui Säinas, too punase habemega logard, kelm ja suur petis, ise muidu veel peremees. Vana sõbra sööb ära elavalt, hirvitab päälegi. Oli seltsimees kunagi, kui kaevasid koos kraave ja löid Sõrõstu metsas liipreid. Olid nii vaesed tükitõõmehed mõlemad ja said hästi läbi. Jõid koos ja ei sõimanud kunagi. Tahtsid olla sõbrad ja selle sõpruse kinnitamiseks ei hoolinud vahel tervest nädalas teenitud palgast. Aga nüüd saanud Säinas Marjakule kõriloikajaks. Nüüd on Säinasel talu, aga Marjakul ei ole. Pettusega saanud Säinas endale talu ja läheb pettusega mõisnikuks. Marjak usaldanud teda senini kui sõpra ja lasknud temal end häbematult koorida. Marjakki tahtnud elada, aga Säinas ei lase. Marjakki tahtnud saada kerge-

malt kopikat ja hakanud rändavaks kaupmeheks, sest ausale mehele ei tule raha ise koju. Raha peab ilmast korjama. Kuid juba alguses lööb Säinas tal jalad alt ära ja teeb vaeseks kui roti. Marjak tahtnud osta hääd hobust, et aitaks sest nii kümneks aastaks ja Säinas pakunud oma. Kiidab oma hobust kui mustlane ja pakub vägisi müüa, aga hinda nõuab kõrget. Marjak ei aima paha midagi ja ostab hobuse ära ja anab Säinasele kõik oma raha ära ja pottide ja kausside ostmiseks teeb laenu. Kuid sääl on nüüd see hobune Marjaku seljataga! On see üldse hobune? Nahk on see ja setu seebiluu, muud midagi! Kust võis Marjak teada, et Säinas oma hobusesanti söötis pool aastat enne müümist suhkru ja kanamunaga ning toidu sisse poetas maarjajääd? Kuid nüüd on hobune keset teed, kõrvad ripakil kui linnukoeral, alumine moka lakub teelt liiva, jalad neljale poole harki ja varesed lendavad vahelt külgluude. Marjak peab piitsaga kaitsema vareseid kaugele, sest muidu rikuvad ära naha ja silmad nokivad vaesel loomal enne surma veel pimedaks. — Ja kõigest kaks nädalat on olnud hobune Marjaku käes. Kaeru ei söö, heinu ei tunnegi ja vett nähes raputab pääd. Ja vedu ei võta, Marjak tõmmaku kas või ise. Piitsast ei hooli ja kaigast saades väristab turja. Marjak ronigu raipega maanteel külainimeste naeruks ja needku oma sünnipäeva. Kinkigu oma mitme aasta jooksul kogutud kopikas jumalamuidu Säinasele ja kannatagu pärast veel mitme miljoni eest häbi ja kolme taevärügi eest südamevalu. Ei saa kõike seda siia paikagi jätta, sest igaüks teab ja tunneb Marjaku hobust ja koormat ja nii tuleb naeru veel rohkem. Kaussa enam nii kui nii müüa ei saa ja Marjaku seljas on niimoodi veel suur võlg. Marjak on hobuseraipe küljes kinni kui pigis ja ei pääse lahti, mine kas või ühes hauda. Edasi ta hobune enam ei lähe ja võib olla ongi

juba surnud — Marjaku süda ei kannu üle öla sinna vaadatagi.

Oleks võinud ju Säinas võõrale oma raipe kaela määrada. Müünud ta laadal kaugele ära ja võõrale mehele. Nii ilm elab. Aga müüa omale tuttavale ja pressida välja veel viimane kopikas, see on kuritöö. Ja kui Marjak on teel viimaks hädas, tuleb talle Säinas vastu ja oleks ütelnud mõistliku sõnagi. Tuleb ja naerab kaugele:

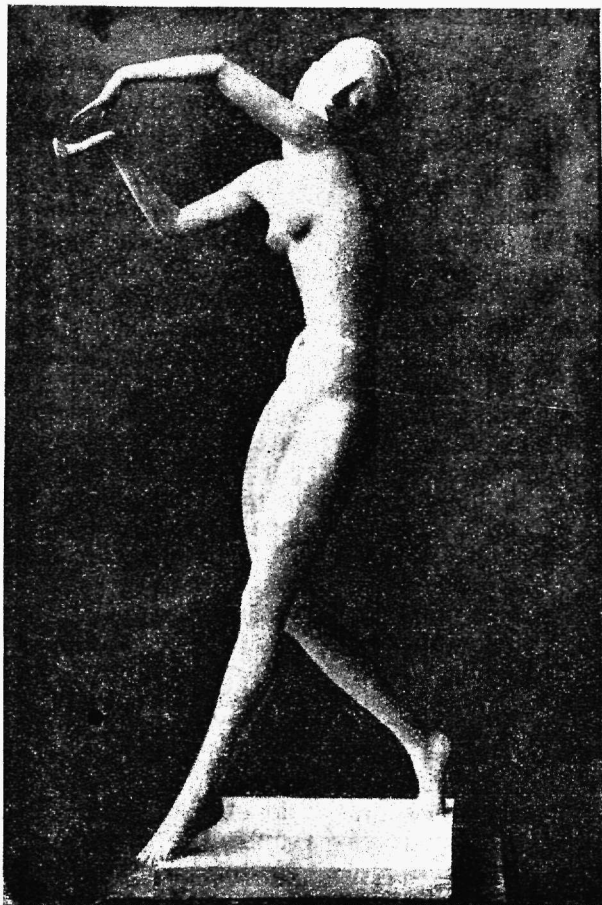
„Tere, setu!“

„Aga arvas vist ka, et Marjak on loll. Ei kartnudki ega hoidnud end kaugele, kui Marjak haaras kinni ta turjast ja lõi saapaninaga makku. Siis lõi rusikaga nina kõveraks ja kolmanda ropsuga tõmbas kõrva pääst. Siis vast aimas, et Marjak loll ei ole ja Säinas karjus kui elajas, ega lasknud end igalt-poolt siledaks teha. Võttis kõri häält täis ja tiris enese Marjaku käest lahti. Marjak haaras küll veel tema jalast kinni, aga ei jõudnud, — kõvad koivad olid kuradil, — ja Säinas jooksis metsa, tõmnates Marjaku ninuli kraavi. Marjak lõi otsaesise vastu kivi ja sääl nüüd paisub kui kaalikas suur sinine muhk. „Et ka susi sind söömata jätkaks... Et ka su oma hobused sind naeraks... Et ka rohtu su jälgedes ei kasvaks...“

Nii kees mõõtmatus vihas Marjak, istudes

maantee kraavi serval tükk aega ja katsudes vahel näpuga ettevaatlikult valusat ja paistetavat otsaesist. Säinas jooksis metsa ja kära vaiks. Marjak ei saanud haavu pääle otsaesise muhu, kuid südant salvas valusalt ja järelejätmatult sõna „setu“. Enne olid ühesugused ja nüüd on Marjak setu! Marjak ei peta, tahab ausalt kaubelda ja sellepärast on setu. Kuluks talle näidata veel setut!

Aga siis pidi Marjak üle öla tagasi vaatama — säält kuuldus aeglane vankri kägin. Nägi, et hobune hakanud liigutama ja tirib vankrit edasi. Sammud on jõuetud, otsekui õpiks



Tantsija.

Saksa naiskujuri Milly Stegeri skulptuur.

laps käima. Kuid sellestki aitas, et tuua Marjakule suurt kergendust ja võib olla lootustki. Ta hüppas kraavi perva ja asus koorma taha ning oma õlaga surus vankrit hobuse järele. Hobusel oli nähtavasti hakanud häbi enda pärast, ehk aimas seda, millest Marjak teeääres mõtles ja võttis kokku viimase jõu, et surra kuskil eluhoonete lähedal.

Nii liikus vanker aeglaselt edasi, sest hobune oli natuke puhanud ja kätte jõudnud öö pimeduses kostis talle veereva iveriista vaikne rogin ja vankri väikestel maanteekivikestel põrudes kõlisesid koormas tasakesti potid, kui Petseri kloostri kellad.

*

Säinas ei olnud eluajal surmahirnu tunnud, aga nüüd tundis. Jooksis pahinaga metsa ja alles hulga aja pärast usaldas istuda maha, et pühkida näolt verd. Marjak oli ainsa rop-suga nülginud paljaks poole pääd ja maharebitud kõrv rippus naha otsas kui taskukell. Säinas tundis igalpool valu ja meel oli tal paha. Ta arvas Marjakut nähes, et nüüd saab veel nalja. Aga Marjak kargas kallale kui kass ja kõik käis nii ruttu ja Säinas ei tahtnud kuidagi uskuda, et tal pahemat kõrva enam ei ole. Arvas et see on kõik unenägu ja homme on tal kõrv oma koha pääl jällegi tagasi. Üldse ei uskunud ta ennem, et Marjak võib saada kurjaks. Oli enne nii hääsüdamine mehekene.

Aga selle üle ei olnud Säinasel aega kaua targutada. Teeääresant, kausisetu peksnud teda ja seda tahtis Säinas tasuda ruttu kätte. Õige ruttu ja ajaviitmata, sest pärast ei ole enam seda hakkamist. Mõtles esmalt hiilida Marjakule ligi ja tõmmata talle kiviga vastu turja ehk visata ta koorem kraavi. Kuid siis tärkas talle parem nõu: egas Marjak mõni kaugelt maa mees ei ole, et Säinas ta tuleviku kavatsusi ei teaks. Teada Säinasel kõik, et Palgemäe talus on Marjakul pruut ja sinna ta käib ööseti tihti. Tahab võtta säält naist ja suure kaasavaraga ajada oma äriasju joonde. Seda teeb Marjak tingimata, muud teed tal ei ole. Kuid Säinas läheb veel nüüdsama Palgemäele, koputab aida uksele ja teeb Marjaku pruudiga hullu tüki. Päris hullu tüki teeb ja ei hooli midagi. Võtku siis naine ja toitku Säinase last. Ehk jätku võtmata — nii ta ei saagi naist. Säinas teeb nii, sest ta ei jäta ühtki liigategemist tasumata. Marjak teinud talle liiga ja kuhu läheb Säinas nüüd ilma kõrvata. Veel täna läheb Säinas, sest nüüd pole Marjakut sääll ja kui jutt laiali läheb, et Säinasel kõrv maha tõmmatud, siis ta enam ei saa ühestki aidauksest sisse.

Säinas pesi näo puhtaks, sidus kõrvu ümber kaelarätiku ja läks Palgemäele. Sammu ruttu,

sest veres kees tasumishimu. Ei hoolinud ööst, sest üks aeg on kõik, kas öö, või päev. Viia asi ühe hooga lõpuni ja pärast on aega puhata.

Aga imestus oli tal suur, kui ta Palgemäe õuel juba Marjaku koorma ees leidis. Õue-nurgas lamas surnud hobune — nad olid jõudnud ikkagi päralt! Marjak on nüüd aidas ees, seda aimas Säinas. Ta hiilis kikivarvul ukseni, pani kõrva võtmeaugu juure ja kuulatas.

Aidast kuulus tasane kõnelemine. Sääll kaebas Marjak oma pruudile oma õnnetustest ja kirus Säinast mis võis. Rääkis, ära sääll kõik, mis Säinas kooselades kunagi usaldanud temale. Rääkis, kuid Säinas petnud kaardi-mängus ja varastanud naistelt võid. Kuis näpanud Säinas kõrtsis kellegi taskukella ja Käapamaa peremehe heinakuhja pistnud põlema. Kuis ta ajanud taga naise ja sõnadega olnud rumal. Ja lubas Marjak seda kõike rääkida homme kõigile ja kui Säinas ise juhtuks veel tema kätte, lööks Marjak ta maha.

Säinas kuulis seda ja pigistas vihas hammaste vahelt tuld. Et nüüd jahvatab sääll kui vana naine ja mehest ei ole enam maikugi järel. Potikoormaga ümber vedeledes hulluks põrunud! Ei oska ise hobusega ümber käia ja nüüd olen mina süüdi. Tapab paari nädalaga ilusa looma ära ja mina andku vist uus või? Miski raha eest ei anna enam ta kätte oma looma piinata. Tuleb teel kallale kui röövel ja õigust jääb pärast veel ülegi. Homme algab külas laimamist kui hädapasun. Ja kes teab, mis ta kõik veel võib teha.

Säinasel tekkis nõu virutada raske kiviga vastu aidaust ja jooksta siis minema. Kuid õuel kivi otsides märkas ta, et koormas on veel paremat materjaali. Sääll suured potid ja kausid otsapidi üksteise sees. Säinas valis välja suure poti, pani selle ukse kõrvale maha ja virutas siis kõigest jõust vankriroju küljeli, et kausside killud lendasid kõrgele. Silmapilguga haaras ta siis poti ja virutas sellega vastu aidaust mürrinal.

Kärast ehmunud Marjak ilmus äkki aida-uksele. Õu oli vaikne, kedagi polnud näha, kuid vanker oli küljeli, seda nägi Marjak esimesel silmapilgul. Teisel silmapilgul märkas ta aga enese ees maas kägeras inimest, kes kättega katnud kinni näo. Selles tundis Marjak ära Säinase.

Imelik oli, et Säinas ei liigutanud ja paha aimdus keelas Marjakut asuma arvete õiendamisele. Marjak on aumees, Marjak ei löö lamajad, kuid käest ära jooksta ei lase ta Säinast enam ammugi mitte.

Kuid siin kuulis ta Säinase murtud häält: „Ära löö mind Marjak, ma olen sant nüüd. Ei tea mis saab. . . Pahem silmamuna jook-

seb tühjaks. Poti kild lendas silma. Sandiks jään, aita mind, Marjak!“

Marjak seisis paigal.

Säinas rääkis veel:

„Pole enam tarvis mind lüüa, ma olen sant. Ma petsin sind küll, Marjak. Ma arvasin, et sa oled mees ja saad ise omast õnnetusest üle.

Aga ma tasun sulle ära kõik su kahjud. Lepime ära ja aita mind!“

Marjak kõhkles veel, kuid sai enda vihast üle ja hakkas siduma endise sõbra haavu nagu kord vanasti, kui nad lõid Sõrõstu metsas liipreid ja Säinas lõi ilmatu liiprekirvega enda jala labasse sügava haava.

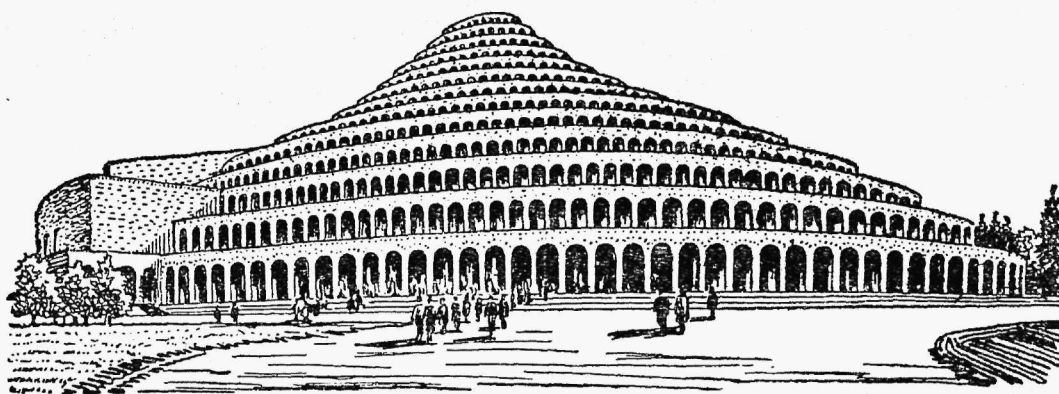
HAIGEMAJA.

Joonistanud REDIK SOAR.

Linna servas on kahekordne kollane, valgete aknaraamidega puust maja. Ühelt poolt ümbritseb seda maja väike aed mõne kasega ja akaatsiapõõsaga ning teiselt poolt liivane lage hoov. Maja ots mõne aknaga on vastu tänavat, ja maja nurgalt ripub alla suur valge lipp, mille keskel punane rist.

Suures avaras saalis on kahelt seinalt pikad sängide read, mille peal lebavad inimkehad, asetatud valgetele linadele.

Aegajalt ajab neist lamavatest kehadest üks ehk teine end sängi servale istukile, lahutab laiu särgikäikseid ja ulatab käe sängi eel seisvale valgele lauakesele, tõstab sealt piima- ehk vee.



Salzburgi teatrimaja kavand.

See kavatsetav teatrimaja on täiesti omapärane. Temas mängitaks näitemänge, etendatakse vanu ja uusi ooperid, kantaks oratooriume ette, antaks kontserte jne. See hoone oleks pikerikümmargune (ovaalne) ja kaunis suur, nii et etendussaal mitutuhat vaatajat enesesse mahutaks.

Hoovi poolt suurest esiukses, mille kohal seisab päikese ja vihma varjuks plekist kong, suurde lähedasse koridori astudes, tunned aina lõikavat karbolilõhna, mis ütleb ühegi sõnata, kes on siin selle maja elanikud.

Kassisammul käivad õed valgeis riideis ja rätikuis, punased ristid rinnal ja kannavad pudelikesi ning sedelikesi; ilmuvad ühest uksest koridori ja vahekäikudele ning kaovad järgmisel silmapilgul mõne teise ukse kaudu samuti kuulmata sammul. Räägivad tasa, tõsiste, asjalikkude nägudega, nagu oleks neil elu ja surma üle aru pidada.

klaasi korraks suu ääre ja heidab siis uuesti pikali, lastes pea ettevaatlikult krabisevale heinpadjale.

Vaatan seda isesugust inimkehade ladu.

Siin ukse kõrval istub tugev kuju, kelle jalad ripuvad ühes vaibaga sängi servalt alla. Parem käsi on tal valge rätikuga kaela seotud ja vaade otse oma ette põrandasse puuritud. Nii istub ta juba kaua paigal nagu kivistunud. Sellest lahtisilmil uinakust ei saakski teda praegu äratada. Ta silmad on nii kindlasti end puurinud läbi põranda otse maakera südamesse, et need sealt ei katke ja on nagu ame-

tis, et sealt leida inimese õnnetuse ja ülekohtu idusid... Võib olla, sidunes ta pilk veel kord surija sõbraga lahinguväljal, kellega nad ühes olid võidelnud algusest peale ja raskusi jaganud, kuni ta viimati sõpra oli näinud tühjaks jooksvat verest ja siis edasi tormanud, võttes kaasa sõbra viimase soovi: „Tervita ainsamaid, mis mul armastada on olnud — kodumaa mulda ja hõbejuuksis ema!...“

Kaugemal voodis lamab inimsarnane kogu, kellel pea asemel mingisugune haavasideme ja puuvilla tomp ainsa mustendava avausega, kust tuleb pisut sooja hingedõhku — märk, et seal südames veel elutsevat hinge on. Kas sellel puuvillatombul aju on?... mõtleb ta?... On seal sees veel üldse inimese nägu, või valmistakse sellele shrapnellidest purustatud peaaluule kusagil proteeside töökojas külmast metallist uusi osasid?... Kes teab. Võib ka olla, et juba homme teenija voodi peatsis seisvalt väikeselt mustalt tahvlilt maha kustutab ta nime ja numbri, ja maja kõrval olev külm kamber oma laiad ukсед jälle kord avab?...

Eesseinas akna all voodil paistab selili padjale vajunult noor öökullisilmadega nägu. Lameja on käed risti pea alla pannud ja vaate lakke naelutanud, kuna rind rahulikult liigub ja parem jalg, mis gipsi sisse pandud, toe najale üles on seatud.

See nägu kannab alles noore energia jälgi. Kui palju kustumata tuld on veel neis silmis, kui palju väsimata tahtevõimu, julgust, võitlusihha!..

Ja ka praegune silmapilk näib tale olevat võitlus, raske sisemine võitlus elumõtte ja tuleviku pärast!..

Milleks on elu niisugune!? Ta oli ju kord otsustanud elus armastada, andeks anda, head teha; oli üles seadnud ilusad, puhtad ja kõrged sihid ja töötanud oma elujõu ohverdada võitluses nende sihtide ja püüete poole... Ta tahtis kord olla õnnelik, sest ta arvas, et tal palju on ohverdada õnne eest ja see jõud, mis tundis ta endas, ei pidanud raugema enne võitu... .

Nüüd oli ta võidelnud tapmiskires tule ja verega, näinud enda ümber hoigavate, verest tühjaks voolavate ning tilkkideks kistud inimese kehade lademeid ja oli armuta olnud, oli tahtnud veel tappa, enam verd näha... kuni ise end leidis purustatult veres.

Miks oli see temaga nii sündinud!? — Raske ja arusaamatu oli seepeale mõeldagi. See oli olnud hirmus võitlus, aga õnnetunnet pole see jätnud hinge põrmugi. Ennem oli see mingisugune vastikus, mis järele oli jäänud ja mida ta nüüd hingest enam ära heita ei saanud.

Ja tulevikus polnud ka enam midagi näha! Kui ta küll veel midagi igatseda suutis, siis surmas lootuse selle kättesaamiseks pilk iseenda peale: Ta oli karkudel komberdaja inimkorjus, kellest heameel ainult siis, kui ta silma eest ära on.

Siin surus haige silmad kinni ja kibe, sügav elupettumuse valu sähvatas ta näojoontest läbi

Kõrvaluksest astus halastajaõde haigesaali, kandes peos rohupudelikest, puuvilla ja kerakest haavasidet. Nagu valge vari liikus ta voodite vahelt läbi ja peatas ühe juures, millel lebas inimene liikumatult. Haige kuulis siiski samme ja avas silmalaud, mille alt tulid nähtavale kaks taevasinist palavikuläikes väsinud silmarõngast, ning püüdis end liigutada.

„Ei, liigutada teie ennast ei tohi,“ kurjustas õde, pannes käe hoiatava õrnusega haige õlale: „Teie olete raskesti haavatud, ja iga lubamata liigutus võib teile elukardetav olla. Nüüd olen mina teie kamandaja ja teie kui sõjamees peate mind kuulama. Ütelge parem, kuidas te ennast tunnete?“

„Täna, ma tunnen ennast hästi, ainult pahemal pool kõhus on midagi nii imelikku, lämbuvat... Aga...“

„Palun tasem rääkida!“

„...Aga see ei takista ju mind kõnelemast. Ütelge parem, millal on mind toodud siia nii kindla korranõudja ülemuse alla ja mis on minuga sündinud... Ma mäletan ainult, et seal... Ah, hirmus!...“ lõpetas haige ja pigistas silmad kinni.

Äkki ajas haige end poolpuusakile, tõukas silmad pärani, milles lainetas palavikuga segamini ahastus ja hirm ning näitas käega ettepoole:

„Näe, seal nad on jälle! Nad tulevad!...“

„Keegi ei tule. Siin olete kaitstud, rahustage ennast,“ palus õde ja võttis hellalt ta ettesirutud käe: „Teie olete suure lahingu läbi elanud, millepeale mõeldes teil veel praegu hirm on. Ma võin teile öelda, et sanitaärid teid siia kandsid ja et arst teil raske kõhuhaava leidis ja kinni sidus. Sellepärast peate nüüd puhkama, ja ärge lahinguhirmu peale enam mõelge!“ Nende sõnade juures tegi õde liigutuse nagu tahaks ta haiget uuesti küljeli asetada.

Aga haige kõneles naerdes ning sõnakuulmatult edasi: „Lahinguhirmu peale?... Lahingus ei ole hirmu. Lahing on pidu, on elu ja surma tants sõjariistade muusika järele. See on asart põrgulik mäng kõige peale eneseunustamiseni, kus ei ole hirmu ega kartust...“

„Mis tegi teile siis hirmu, et nii rahutu olete?“ sai õde uudishimulikkuks.

„Aga kui ärgates uimastusest leidsin enese ümber tühjuse, kui ei olnud kuulda ei inimhinge ega hoigamist, ei kuulide undamist ega suurtükkide kära, kui leidsin enese üksinda metsas haavast imbuva vere niiskuses maas, siis hakkas hirm... Ja kui siis kuulsin põõsastes shakalite, nende nagu needmine sõjajälgedes luurajate verekoerte hulumist, nägin nende põlevaid silmi ja aimasin, kuidas nad mu verehaisu mööda mulle lähenesid, et hiigla hambaid mu lihasse suruda ja imeda mu kuuma verd, siis...“

Haige viskas end äkki istukile, tõmbas ühe käega õe enda lähemale nagu peites end

ta varju ja sirutas teise käe ette, kuna ta silmad hirmudes pärani tõukas:

„Näe... shakal... Ta tahab mu verd... Näe, silmad, hambad!... Kaitske mind!... Oo, ta imeb juba!... Mu süda kuivab!... päästke!“

Haige langes õe käe toetusel pikali, kuna ta silmad aegamööda kustusid ning huuled värisedes sosistasid:

„Shakal joob mu hinge...“

Siis oli vaikus, nagu enne.

Õde seisatas veel mõne minuti ta süngi ees, ohkas siis korra tasa, pööras ümber ja läks, rohupudelike endiselt käes, tulnud teed haigesaalist välja.

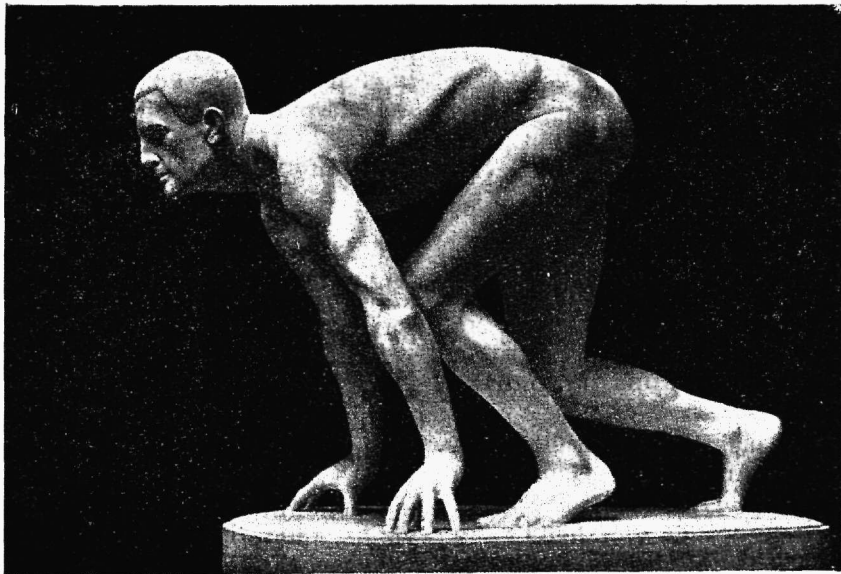
SUREMATU MADRATS.

VICTOR OTTMANN'I NOVELL.

Tõlkinud M. S.

Kui ma viimati vaimuhaigete-parandusastutuses Quisisana Berliini lähedal viibisin — ainult külalisena, mitte haigena! — näitas mulle mu sõber, parandusastutuse arst Dr. Mentecap-

„Armas sõber, kõik, mis Te siinamaale ilusat näinud, ei ole midagi, võrreldes madratsiga mehe ülihuvitava looga. Tulge, laskem endile tema juhtumist jutustada!“



[Võidujooksja jooksu eel. A. Draegeri skulptuur.

tus, nagu varemaltki hulk uusi huvitavaid „eksemplaare“, milledest üks ikka kummalisem oli kui teine. Mu tähelepanu hakkas juba väsimata ning arvasin selgroos teatud kodi tundvat, mis õpetlaste arvates vargsi läheneva ajuhälvatuse tundemärk; seal ütles Dr. Mentecap-

Nende sõnadega avas ta ühe toa ukse; nägin meest hallide juuste ning äreva, hirmunud näoga. Ta kükitas vanal, õhukesel, kulunud madratsil. Meie tulles tõusis ta kohe äärmise elavusega püsti, pakkus mulle kahel käel madratsit ja hüüdis haledal paluval häälel:

„Võtke, herra; palun võtke. Kingin selle Teile!“

Protesteerisin õrnalt, kuid otsustavalt, sest põhimõttelikult ei lase ma enesele vanu madratsid kinkida; ma ei teaks tõepoolest, mis ma nendega peaksin tegema. Ägades vajus õnnetu endisele paigale, Dr. Mentecaptus aga ütles:

„Armas herra Papoporumenos, see herra on Uuelt Meremaal nimelt selleks siia reisinud, et teie huvitavat lugu kuulda. Kas oleksite nii armastusvääriline ning jutustaksite seda meile?“ On tuttav, et vaimuhaiged väga agarad on endi kannatuslugusid jutustama, kui neid sündsalt viisil palutakse seda teha. Papoporumenos ei lasknud ennast kaua sundida, vaid vestis meile loo, mille ma siin, et ka omalt poolt midagi teaduse heaks teha, võimalikult sõnasõnalt edasi annan.

„Minu nimi on Papoporumenos; olin — vabandage apteeker. Olin nagu öeldakse parimates aastates, omasin hästimineva äri Berliinis Spittelmarkt'i ääres; olin poissmees ning täitsa õnnelik, kuni ühel vabal tunnil saatusliku mõtte peale tulin enda asju korraldama ja kõiksugu vana kolu eraldama hakata; muuseas eraldas ka selle madratsi, mille vist juba vanaisalt olin pärinud ja mis juba aastakümneid tarvitamatuna ning hiirtest katki närituna kolikambri oli kasuta vedelenud.

Mis vanust asjust veel vähegi kõlbulik oli nagu riided, saapad ja muud sarnased asjad, need kinkisin vaestele; lõpuks jäi mulle ainult õnnetu madrats. Seda ei võinud ma kellelegi pakkuda, keegi poleks seda võtnud, sest see oli siis juba sama närune ja vilets nagu praegu; otsustasin seepärast madratsi hävitada.

Ah, kallis herra, Uuel Meremaal võite vaevalt ette kujutada, mis tähendab Berliinis vanast madratsist lahti saada, Üten teile, kergem ning julgem on korda saata rängeim kuritöö, kuhugi sisse murda, kedagi tappa ja paljaks rõõvida! Aga kuulake edasi!

Nii siis ütlesin midagi halba mõtlemata ühel päeval teenijale: „Auguste — tema nimi oli Auguste — visake madrats ära!“

Oleks Auguste targem olnud, poleks ta mitte hiljuti maalt toodud, siis oleks ta vastanud: „Mis, herra Papoporumenos, madrats ära visata? Ja mis te' õieti mõtlete? Berliinis ei või ometi madratsit ära visata! Mul pole mingit tahtmist kriminaal-politseisse ega sunnitööle sattuda!“

Et aga Auguste alles sootuks kogemusteta oli ning truult oma isandat teenis, siis võttis ta madratsi ja viskas hoovi pühkmekasti.

Järgmisel hommikul kell kuus äratas mind politseikordnik ja käskis politseijaoskonda tulla.

Läksin sinna. Jaoskonnaülem kirjutas üles mu esivanemad neljanda põlvni ja küsis: „Herra Papoporumenos, tunnete seda madratsit?“ Ütlesin, et tunnen. „Teie teenija on selle eila teie maja pühkmekasti visanud. Pühkmekastide seaduse § 972, kärpe 46, märkuse 69 põhjal on see teatavasti keelatud. Teil tuleb 15 marka trahvi maksta ehk maksujõuetuse korral 3 päeva kinni istuda. Soovite edasi kaebada?“

Loobusin edasikaebtusest, maksin 15 marka ja lasksin ekspressi madratsi koju viia. „Vana sõber“, ütlesin ekspressile, „annan teile peale kandmise raha veel mõne marga jootrahaks, kui te' madratsi omale võtate“. — „Mis, selle madratsi omale? Ei, herrakene, täname väga! Mis mina selle madratsi näruga peale hakkan? Kinkige oma ämmale, kui tahate!“

Nii istusin jällegi madratsiga kodus ja soov sellest lahti saada oli tungivam kui enne. „Auguste“, ütlesin, „kui me madratsit pühkmekasti ei tohi visata, siis visake see näru lihtsalt hoovi maha; küll kaltsukorjaja selle sealt koristab“.

Auguste, see süütu provintslanna viskas madratsi hoovi nurka. Järgmisel hommikul kell kuus helistati väga ägedalt; kui Auguste ukse avas, kuulsin majaomaniku, harimatu lihunikunaise, vihaselt kriiskavat häält. Sõnad, mida see vanamoor hoovi visatud madratsi puhul tarvitas, tekitasid ärevaid seletusi, mille tagajärjel mulle korter üles üteldi. Iseenesest mõista pidin madratsi laskma hoovist jälle ära tuua.

Olukord oli halb, sest maja asus minu ärile väga soodsas paigas ja kolimine oli tuhande tüliga seotud. Ma ei suuda teile kirjeldada enda tundeid sel päeval. Määratu, ainult vaevas tagasihoitav viha hakkas mind täitma; mulle näis, et mu meeled segaseks muutusid; üksainus alaline mõte valdas mu aju: madrats! Madratsit nähes sattusin hullustusse, trampisin seda jalgega, paiskasin nurgast nurka, aga saatlik asi ei teinud sellest kahjuks vähematki välja. Öhtul tuli mulle päästev mõte: madratsi öösel aknast välja visata, et tänavapuhastajad selle koristaksid. Peale keskööd, kui kära väljas ammu oli raugenud, asusin meeltheitliku vaprusena tööle. Nagu vilunud roimar avasin tasa akna ja paiskasin rullikeeratud madratsi kõigest jõust öisesse pimedusse. Kuulsin tumeda hoobi, ning — milline õudus! — samal ajal kisa; täis hirmu viskasin akna kinni ja põgenesin magamistuppa.

Seekord ei tarvitsenud mul asjade edespidi arenemist hommikuni oodata. Vaevalt olid mõned minutid möödunud, kui maja ees metsik käratsemine algas ja käskiv hääl seaduse nimel sisselaskmist nõudis. Kojamees avas uksi;

mõne vilke pärast tegi uus kära minu korteri ukse taga mulle selgeks, et ebahariliku külas-käiguga nimelt mind sooviti austada.

Ilmusid kaks politseikordnikku ja nende seltsis tublisti erutatud auväärt herra täitsa lossi löödud torukübara ning verise ninaga. Teine kordnik vedas madratsit järel.

Vesipää! Olen salajane kantseleinõunik kuninglikus usu-, hariduse- ja tervishoiu-ministeeriumis! Võtan teid vastutusele auhaavamise eest madratsiga pähe viskamise puhul, ning ühtlasi meelega vigastamise ning eromanduse rikkumise eest!

„Peale selle“, ütles teine kordnik, „tuleb



Ramiro Arrue: Kalamüüja. Pariisi stgissalongist.

„Teie aknast visati see madrats, ja nimelt sellele herrale pähe!“ müristas politseinik. „Kas tunnistate, et olete madratsi visanud?“ Silmapilgu kaalusin, kas mitte häbematalet varetada, kuid olin tol ajal alles liig vooruslik inimene ja tunnistasin seepärast tõtt.

„Noh, võite enesele õnne soovida!“ ütlesid kohutavad mehed, auväärt herra aga, kes seni nagu veest välja kistud kala oli õhku ahminud, suutis lõpuks häält teha ning hüüdis lossi löödud peakattega vehkides: „Herra, see on kuulmatu teguviis! Minu nimi on Vesipää!

teil vastust anda ulakuse ja öise rahurikkumise eest!“

Selle peale tehti protokoll kõigi harilikkude konksudega. Kui salajane kantseleinõunik ühes kaaslastega läinud oli, märkas inimeste vaimustusega, et nad madratsi asjaliku tõendusena ühes olid võtnud. Olin nii õnnelik, et heameelega oleksin väikse lõbureisi ette võtnud. Kuid minu õnn oli tüürike! Kui Vesipää süüdistus contra Papoporumenos „madratsi pähe viskamise asjas“ kohtus arutusele tuli, ei saadud selgeks teha, et mul auhaavamine ees-

märgiks oli olnud; mind mõisteti ainult 15 marka kahjutasu maksma, peale selle 100 marka ulakuse eest. Et kohus tarvilikuks ei pidanud mind Vesipää vigastamise eest karistada, siis ei võetud ka madratsit „kardetava sõjariistana“ minult ära, vaid anti käsk, see viibimata koristada.

Jälle tassis ekspress õudse riistapuu minu korterisse! Kuis pean teile seisukorda kirjeldama? Minu meeleolu muutus halvaks; varem olin rõõmus inimene olnud, nüüd olin tusane, kartlik, hoidsin seltskonnast eemale ning haudusin tumedaid mõtteid. Ka äris, mida varem hoole ning agarusega olin ajanud, muutusin korratumaks ja võisin õige imelikult eksida, andes rinnatee asemel kastoorõli ning jodiformi asemel konnasilma rohtu; igalt rohutähelt lugesin sõna „madrats“, sain tervishoiuvalitsuselt noomitusi ning lõpuks karistusi ja kaotasin hea kuulsuse ning paremad kaubatarvitajad. Kuni ühel hommikul masinlikult ajalehte lugedes veste juure peatama jäin, mis mind äärmiselt huvitas. Seal jutustati määratust asjade hulgast, mis reisijad igapäev raudteevagunitesse unustavad; muuseas näituseks korsetid, lukekse osad, anatoomilised präparaadid ja palju muud. Välguna käis mul mõte läbi pea: Kus nii palju imeasju kaotatakse, seal võiksid ka sina oma madratsi „kaotada“! See mõte ei annud mulle rahu, keerasin madratsi hästi kõvasti rulli ja käskisin Augustel seda õhtul tühte vaiksemasse Berliini linnaraudteejaamadesse viia. Jaamas ostsin pileti ringraudtee lõppjaamani, võtsin Auguste käest paki ja läksin jaamaesisele. Esimese rongi lasksin mööda sõita, sest kõik vagunid olid sõitjaid täis; teises rongis leidsin tühja kupee ning astusin rõõmsalt sisse. Järgmises jaamas astusin karmesti välja, pakkis vagunisse jättes. Samal silmapilgul astus keegi herra sisse, nägi madratsit ja hõikas kõigest jõust mulle järele: „Kuulge, teie; olete midagi unustanud.“ Mängisin kurti ja katsusin põgeneda, rong hakkas liikuma, seal kostis tume müts: Aus inimesesõber oli paki akna kaudu jaamaesisele visanud!

Seal ma nüüd olin ühes madratsiga! „Kuhu te siis sõita tahtsite?“ küsis keegi ametnik. „Mina? Ma — Vestend'i!“ kogelesin kohmetult. Tuligi parajasti Vestend'i rong, astusin sisse. Siin oli võimatu kavatsust teostada, sest vagun oli inimesi täis. Kolm korda sõitsin ringraudtee lõpuni, lootes, et vagun viimaks ometi tühjeneb. Pärast viietunnist sõitu olin vagunis üks. Jaama jõudes kargasin välja nagu meele; paari minuti pärast seisin tänaval, — vaba inimesena, ilma madratsita.“

(Jutustaja tegi pika pausi ning rääkis siis edasi.)

„Ütelge mulle, armas herra, kas Uuel Meremaal usutakse jumalat, saatust, fatumi ehk kuidas seda nimetada? Ma ei olnud varem kunagi säärase asjade peale mõtelnud, sest andusin täielikult reaal-elule. Kuid pärast neid hirmsaid sündmusi olen fatalistikks saanud. Kuu-lake edasi.“

Kahe päeva pärast sain kirja, mille ümbrikule oli trükitud: „Kuningliku raudteevalitsuse leidiste-büroo Berliinis.“ Lugesin ning olin jalust rabatud. Teadsin selle kirja sisu, ümbrikut avamata! Poole tunni pärast avasin selle siiski. Must valgel kohutav teade, ringraudteel olevat madrats leitud, mis nagu peale õmmeldud nimest näha, minu omandus. Nädala jooksul viigu ma leidis ära, vastasel puhul saadetavat see mulle minu kulul koju.

Mis oleks salgamine aidanud? Mina õnnetu ei olnud tähti märganud, mis arvatavasti juba vanaema õmmeldud olid; et ma Berliinis ainuke Papoporumenos olin ja minu madrats linnas pealegi juba tuttav, siis ei võinud ma salata. Maksin kolm marka ja võisin oma madratsiga minna.

Minu juhtumised olid teatawaks saanud, minust kõneles kogu linn. Häbemata poisinõlgid tulid apteeki ja nõudsid viie penni eest madratsi rasva, nimeta kirjades pakkusid naljahambad mulle madratsid müüa, igapäev sain paar tosinat postkaarte alatute märkust ga. Tingeltangelites lauldi pilkesalme minu kohta, ühes lehes ilmus minu pilt, ühes madratsiga ja pikem kirjeldus „oma erikirjasaatjalt.“ Kõige selle juures muutus minu äriseis järjest halvemaks, minu lohakus suurenes, juba ähvardas mind kauplemise loa kaotus.

Seal näis Auguste, kes kõigest hoolimata ustavalt minu poole hoidis, õige pääsetee leidnud olevat. „Aga herra Papoporumenos, põletage ometi madrats ära!“

Kuis oli võimalik, et ma ise selle peale ei olnud mõtelnud! Ärevusest värisemise ajal kätel haarasin koletise ja paiskasin kõõgi pliidualle. Siis süütasin tuletiku ning hoidsin madratsinurga alla. See ei tahtnud põleda, vaid hõõgus ainult, — peletis ei tahtnud surra! Auguste oli vahe peal, ilma et ma seda märkasin, petrooleumi-kannu toonud — teate ju herra, kui hooletud on naised petrooleumiga! — ta tahtis õli madratsile kallata — tõukasin ta eemale — kann kukkus maha — petrooleum voolas üle põleva tiku — plahvatus — leegid — mõistuse-ta langesin maha. . .

Mis järgmistel tundidel toimines, jäi mulle saladuseks. Kui minestusest ärkasin, lamasin haavadest kaetuna haigemajas. Minu kõrval seisis Auguste pisaraisse uppudes.

„Mis on sündinud?“ küsisin.

AHJA TAEVASKODA.

Plusam koht Eestis on Suur ja Väike Taevaskoda Ahja jõel Tartu- ja Võrumaa piiril. Kiirelt voolav jõgi pörkab siin vastu kõrget devooni liivakivi kaljut, joostes seni kagust ja pöördudes siin peaaegu kirdesse. Okaspuud kõrgetel kallastel, lehtpuud all orus, veevulin jõe koses, vaikus ja sumedus ümberringi, — need sunnivad peatama rändajat, puhkama ilusas looduse templis. Uurijale pakuvad Taevaskojad huvitavaid nähteid jõe uuristamistööst; paksema devoonikihtide paljastamispaigas võib tähele panna kihtide arenemist, vihma ja taimekatte mõjust liivakivil jne.



Väike Taevaskoda Ahja jõel. Põhjast.



Ahja jõgi saeveski kohal, Taevaskoja lähedal. Lõunast.

„Kõik põlenud, kogu maja!“

„Kõik?“ küsisin, läbistatuna lootuse kiirest.

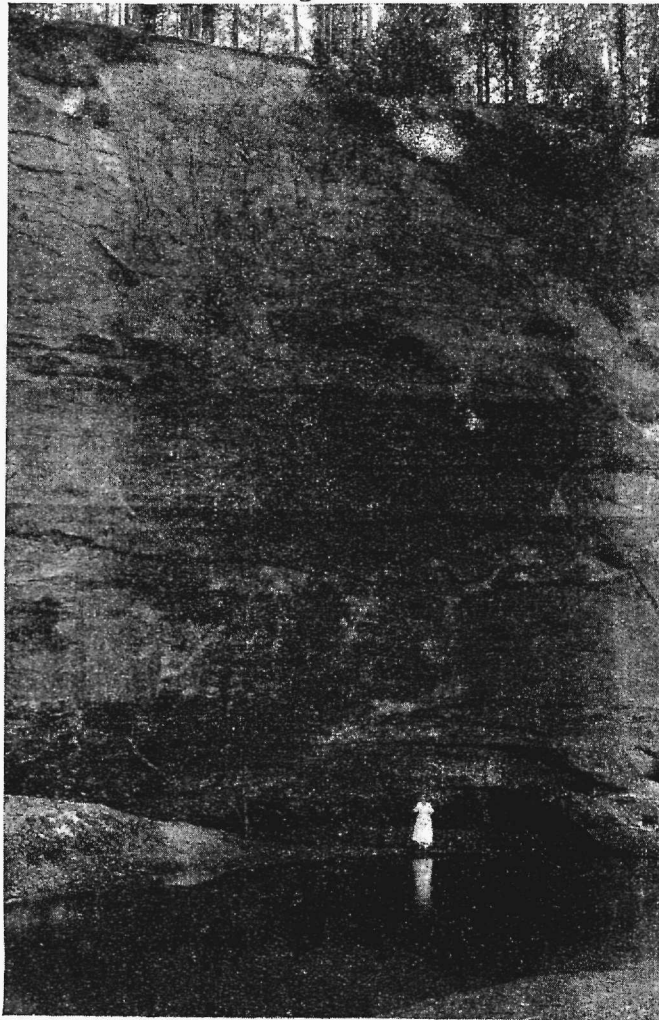
„Kõik, herra Papoporumenos, kõik — peale madratsi!“ . . .

Õnnetu jutustaja peatas ja nuuksus valjusti. Olin sügavasti liigutatud. Pead tõstes ütles õnnetu: „Vaadake, kallid herra, mu juuksed on hallid, nägu kortsus, mu vara on hävinenud, olen vaene, tõbine mees. Inimesed ütlevad, ma olevat hull. Võib olla!“

„Vaene mees,“ ütlesin ma, ühes arstiga üles tõustes, „võin ma midagi teie heaks teha?“

„Ah ja, palun, võtke madrats, kingin selle teile!“

„Ei, taeva pärast, kõik, ainult seda mitte!“ hüüdsin kohkudes ning põgenesin, kuuldes arsti enda järele tulevat. Vaimuhaige kambrist kostsid hädahüüded ning ahastamine.



Suur Taevakoda. Selgesti näha deeroon liivakivi kihistused.

PAHANDUS.

Saksa kirjaniku W. POLENZI jutuke.

Bergisfelde maakohtus pidi huvitav juhtumine harutamise alla tulema. Asi käis nuhtlusseaduse 183. paragrahvi alla.

„Kui keegi kõlblusvastase teguviisi läbi avalikult pahanduseks põhjust annab, karistatakse teda vangistusega kuni kahe aastani või määratakse kuni 500 marka rahatrahvi. Vangistuse kõrval võib kaebtusalust ka kodanliste õiguste kaotus tabada.“

Juhtumine polnud, nagu öeldud, mitte päris igapäevane ja äratas juba alguses märgatavat tähelepanu. Mitte ainult juristide ringkondades poldud huvitatud asjahaarutuse käigust. Ka linnakese kodanlus ootas põnevusega, missugune kohtuotsus olema saab. Kaebtus oli ju tõstetud mitte vähem kui seitsme seni täiesti korraliku noormehe vastu.

Sellepärast polnud mitte imeks panna, et tung kohtusaali suurem oli, kui harilikult. Seitsme kaebealuse sugulased ja tuttavad tahtsid ometi näha, kuis noormeestel asi läheb. Kas nad tõesti vangimajaga tutvust tegema peavad, või pääsevad rahatrahviga. Peale selle meelitasid ka veel muud põhjused. Täbar lugu! — Äärmiselt täbar asi! — Skandaalhimulised inimesed, missuguseid ka Bergisfelde on, ootasid igasugu huvitavate asjaolude avalikustulekut.

Aga kahjuks tõmbas kohus uudishimuliku publikumi ootustest kriipsu läbi ja kuulutas asjahaarutuse kinniseks. Oldi sunnitud eestoas ja jalutusruumes otsuse väljakuulutamist ära ootama.

Seitse kaebealust istusid süüpingis, kõik noored sirged mehed. Nende värskest, hoolitsetud välimusest võis aru saada, et nad alles hiljuti väeteenistuse aja selja taha jätnud; nad pidasid oma välimisest inimesest midagi: kõik olid puhtaksetud lõugade ja puhaste manshettide ja kaelustega ilmunud. Nende ees istus õigusteadlane, kelle nad oma asja ajamiseks ühiselt välja valinud. Advokaat oli alles noor mees, ta ei olnud mitte kaua seal linnas elanud, mõistis aga juba osava ja leidliku kaitsja kuulsuse omandada. Niisugust meest oli aga kaebealustel tarvis; nende asi polnud mitte hea. Prokuröör oli erajutuajamises kavatsuse välja paista lasknud, et ta „seitse mehikest hirmsasti sisse kukkuda“ tahab lasta. — Tarvis on kord hirmutuseks eeskujulik trahv määrata. Sellepärast tahta ta vangistust nõuda, rahatrahviga ei tahta ta kaebealuseid seekord mitte läbi lasta.

Tunnistajaid oli ainult kaks kutsutud: kaks naist, üks vanem ja teine noorem; preili Zuckert ja Terese, tema teenijatüdruk.

Algas kaebealuste ülekuulamine. Seitse meest olid läbisegi kakskümmend kuni kakskümmend viis aastat vanad; nad olid väikekodanlastest perekondadest, ameti poolest kas käsitöölised või sellid. Kõik olid poissmehed. Ainult üks neist — pikk Venzel — on enamalt rahurikkumise pärast kolmepäevase vangistusega karistatud; kõik teised kuus noormeest olid valged lehed. Pikk Venzel, ameti poolest lukusepp, oli kohtualuste pingis eestvedajaks. Ta vastas ruttu ja osavalt; tema targad silmad jälgisid vastuste mõju kohtunikkude nägudelt.

Hariliku korra järele teatas nüüd eesistuja tunnistajatele, et nad nii kauaks saalist lahkuma ja väljas ootama peaksid, kuni neid jälle sisse kutsutakse. Preili Zuckert ja tema tüdruk lahkusid kohtuteenri saatel saalist.

„Venzel, jutustage õige meile, kuidas see asi õieti oli. See oli, nagu kohtuaktidest paistab, ühel pühapäeva pealelõunal, juulikuus, õhtul kella 7 paiku...“

„Ei, herra kohtudirektor kell oli juba tugevasti kaheksa peal.“

„Oli juba pime?“

„Kaunis pime!“

„Aga võis ometi veel üsna hästi näha, üks ole nii, Venzel? Sest see on siin tähtis.“

„Seda ma ei tea, herra kohtudirektor. Ma arvan, kui keegi kunagi midagi näha tahab, siis võib ta ikka midagi näha.“

Prokuröör lasi oma pahameelt märgata; vastus tegi eesistuja kohmetuks.

„Mis te sellega öelda tahate, Venzel? Avaldage selgemini oma mõtet! „Kui keegi midagi näha tahab“... Kes tahtis midagi näha saada?“

„Vanamoor ei oleks ju pruukinud sinna vaadata, kui talle ei meeldinud, et meie seal suplesime.“

Jällegi üks vaenulik pilk prokurööri poolt.

„Teie ei tahta ometi mitte tõendada, Venzel, et see preili Zuckertile meelega tegi, et tema aia taga seitse noormeest päise päeva ajal suplesid — pealegi veel madalas vees?“

Kohtunik vaatas kaebealusele uurivalt otsa.

Venzel tegi paljuütleva näo ja kehitas õlgu.

„Tahate tõendada, et midagi sellesarnast naabritele meelegi on? Ei! Preili Zuckertil oli õigus vihastada teie häbematus üle, seda enam, et ka tema tüdruk kõlblusvastase sünd-

muse juures tunnistajaks oli. — Aga jutustage nüüd õige edasi! Tähendab, see oli kell seitse õhtul — kust te tulite?”

„Me tulime metsakõrtsist.“

„Mis te seal tegite?”

„Meie mängisime keeglit!“

„Oli teie otsus, suplema minna, juba enne tehtud?”

„Ei! Just sel päeval oli hirmus palav...“

Tee metsakõrtsi viib kõnesolevast tiigist mööda. Õieti on see ainult lomp. Preili Zuckerti aed on sellega ühes joones. Ma vaatasin ümbruse ära. — Seda ütles eesistuja rohkem kõrvalistujatele. — „Preili Zuckerti maja on teistest eemal. Aed, millest siin jutt, on kaunis tihe harilik lattaed. — Tähendab, edasi!“

„Sel õhtul oli kole palav, ja meie tulime keeglimängult. Seal ütlen mina, kui meie tiigist mööda tuleme: siin oleks just ilus kohake suplemiseks; siin ei näe meid keegi.“

„Kas te ütlesite: siin ei näe meid keegi?”

„Jah, seda ma ütlesin!“

Eesistuja küsis teistelt, kas nad kuulsid seda ütelist: „Siin ei näe meid keegi“. Nad vastasid kõik selle küsimuse peale jaatavalt. Kaitsja nikutas rahul olles peaga.

„Kaebealune Venzel, jutustage edasi!“

„Tähendab meie ei viivitanud mitte kaua, sest oli ju nii palav ja ümberkaudu polnud ühtegi inimest näha. Riided maha seljast...“

„Suplemispüksa teil ei olnud?”

„Aga herra kohtudirektor!“ vastas Venzel üleoleva ilmega. „Meie ei kavatsenud ju sugugi mitte suplema minna.“

„Hea küll! — Tähendab, te võtsite endid riidest lahti. Mis te riidetega tegite?”

„Need riputasime teiba otsa, mis seal seisis.“

„Teivas ei seisnud vist mitte päris juhusliliselt seal. Selle teiba peal oli nimelt üks laud; ja mis oli selle laua peale kirjutatud, Venzel?”

„Seda meie ei lugenud.“

„Seal oli must valge peal kirjutatud, suurte loetavate tähtedega: „Selles tiigis on suplemine keelatud, üleastujaid karistatakse!“ — Selle tahvli kohta riputasite, tähendab, teie oma riided. — Mis nüüd edasi sündis?”

„Siis me suplesime ja kui me sellega valmis olime, panime endid jälle riidesse.“

„Pidage! Te jätate küll midagi vahele, Venzel? Kas teie ainult suplesite?”

„Jah, oli nii soe sel õhtul, herra kohtudirektor!“

„Ja sellepärast, et nii soe oli, pidite teie lärmilöömise, hullamise ja igasugu narriviguritega oma meelegest lahutama, eks ole nii?”

„Me oleme turnijad, herra kohtudirektor!“

„Turnijad! — Kas see mõni vabandus on?”

Turnijad! — Mis harjutusi te seal siis tegite?”

„Hüppeharjutusi ja seitsme mehe püramiidi.“

„Seitsme mehe püramiid, mis see siis on?”

„Kõige all seisavad kaks meest, need hoiavad kahte õlgadel ja kahte käevartel, üleval tipus seisab üks pea peal: see olin mina.“

„Venzel, kui te seda turnisaalis harjutate, võimlemisülikonnas, siis ei või selle vastu midagi öelda. Aga väljas, avalikult, elumajade läheduses. — Kas teie siis oma teguviisi kõlvatusest aru ei saanud?”

„Me ei mõtelnud ju mitte, et inimesed pealt vaatavad!“

„Kas te ei teadnudki, et selles majas üks preili elab, üksinda, oma tüdrukuga?”

Iseäralik naeratus libises üle Venzeli näo. Ta vaikis.

„Tunnete te mõlemat naist, kes selles majas elavad, Venzel?”

„Neidu olen ma küll kord näinud — vanamoori, sellest ei tea ma midagi.“

„Teil oli teada, et seal naised, mitteabielus naised elasid, kas te seal mitte ei pidanud kaks korda ettevaalikumad olema, et mitte pahanduseks põhjust anda? Kas te sugugi selle peale ei mõtelnud, et teie ülespidamine suure pahanduse välja kutsub? Kas see mõte kellegile teist seitsme seas pähe ei tulnud?”

Kaebealused vaikisid, kaitsja läks oma koha peal rahutuks.

Viimaks vastas Venzel:

„Aga, herra kohtudirektor, me ei käskinud ju neid naisolevusi läbi aialattide vaadata. Kui nemad meid vahtisid, siis ei või ju meie sinna midagi parata!“

Prokuröör kargas omalt toolilt peaaegu püsti.

Eesistuja keelas kaebealusel häbematusena ära. Tunnistajatelt saab ju asjade käigu üle õigeid teateid. Ta käsutas kohtuteenrit esimesena Zuckerti sisse kutsuda.

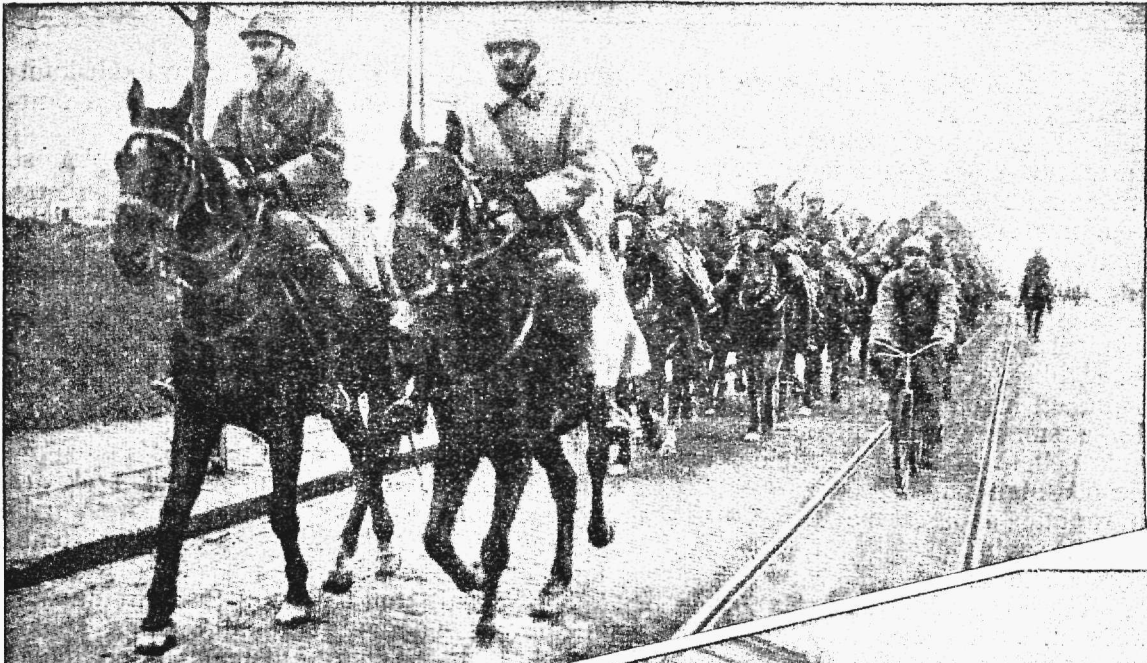
Preili ilmus. Ta nägu oli terav, haiglast kollakat värvi. Silmade ilmet ei võinud õieti näha; ta kandis suitsukarva prille. Piinlik ei näinud tal sugugi mitte olevat; poolpilkava naeratusena astus ta kohtunikku ette.

Daami käest päriti kõige esiti andmeid tema isiku kohta. Ta oli 56 aastat vana, evangeliumi usku, majaperenaine, vallaline, ei olnud ühegi kaebealustest sugulane ega omane.

Ta vannutati ära.

Eesistuja avas vaevalt küsimiseks suu, kui Zuckert juba plärama pani. Ta olla tähendatud pühapäeva pealelõunal oma aias olnud, mitte midagi pole ta aianud, siis, äkki karjumine, huikamine, möllamine vees, meeste hääled! — Ta olla surmani ära kokkunud! Ta olla kohe

Prantsuse väed tungivad Rheinimaale.



Üleval:
Eelväe salk
teel.

Keskel:
Rattameeste
salk „maakuu-
lajana“.

All:
Prantslased
Esseni posti-
majas.



jultumust aimanud, maa alla tahtnud ta vajuda ehmatuse ja häbi pärast...

Eesistuja katkestas tema kõnevoolu. Ta peaks rohkem faktide juure jääma ja ainult teatama, mida ta näinud.

„Mida ta näinud?“ —

Sellepärast ollagi ju need seitse seal kohtu all! Kõik olla ju tema narritamiseks sündinud, seda teada ta päris kindlasti, ta võida seda van-dega kinnitada. Teda on tahetud pahandada, sellepärast, et ta üks korralik naisterahvas on, kellest keegi midagi halba öelda ei või. Ja ta loota, et neile seitsmele korralikult õpetust antakse, iseäranis sellele inimesele, sellele Venzelile, sest see olla algataja.

Eesistuja raputas pahaselt pead. Niisuguselt naisterahvalt saab nüüd keegi mõistliku tunnistuse välja kiskuda!

„Tunnete te kaebealused ära, preili Zuckert?“ küsis ta. „On needsamad inimesed, kes seekord teie maa-ala kõrval suplesid?“

Tunnistaja pööras ennast kaebealuste pingi poole ümber ja fikseeris kaebealuseid ükshaaval läbi prilli.

„Muidugi! Need on kõik need inimesed!“

Nüüd tõusis kaitsja üles ja palus kindlaks teha, kui kaugelt tunnistaja „süüdistatavast sündmusest“ midagi näha võis. Tõendatakse, et preili Zuckert väga halvasti näha.

Tunnistaja pidi tõendama, et ta silmanägemine tõesti nõrk olla.

„Sellepärast küll vist, et suplejaid selgemi-ni näha, astusite teie, preili Zuckert, lattaia lähedale ja vahtisite läbi pilu?“ küsis õigus-teadlane.

Zuckert jättis selle peale vastuse võlgu, vaatas ainult kihvtise pilguga seda häbemata inimest.

Eesistuja lasi nüüd teise tunnistaja sisse kutsuda.

Terese astus sisse. Ta oli armas olevus. Mahalöödud pilguga astus ta kohtunikkude ette. Nähtavasti oli ta esimest korda kohtus; süda peksis tal.

Ta oli kakskümmend aastat vana, teenija-tüdruk preili Zuckerti juures, evangeeliumi usku, vallaline, ei ühegagi kaebealustest sugu-lane ega omane.

Peale selle, kui eesistuja neiu ära vannu-tanud, küsis ta sellelt, kas ta kaebealuseid tunda. Kaval tuksatus pika Venzeli näol; ta katsus neiu pilku tabada, kui see ennast kaebe-aluste pingi poole pööras.

Tasane „jah“ tuli Terese huulilt. Ta tun-dis kõiki kaebealuseid.

Kuidas ta neid siis tundma õppinud on? tahtis eesistuja teada.

Mõnda oli ta koolis tundma õppinud, mõnda

ka uulitsal ja — see viimane tuli arglikult kuul-davale — ühe või teisega olla ta ka juba tant-sinud.

Tundis ta seekord noormehed suplemise juures ära?

Tütarlaps punastas väga ära; tema „jah“ oli vaevalt kuuldav.

Kas tema siis ka ühes preili Zuckertiga läbi lattaia vahtis?

„Jah!“

Mispärast siis? Mis sundis teda siis seda tegema?

Pikem paus!

Eesistuja julgustab neidu, kes nuutsuma hakkab. Ta pidada muudkui julgesti kõik ära ütleva, ta olla kohustatud, nii kui ta Jumala ees vandunud, „kõik, mis ta sest asjast teab, avaldama“. —

Siis viimaks tuli ülestunnistus: ta pole esiti sugugi sinna vaadata tahtnudki, tema käski-janna olla teda aia juure kutsunud; ta olla pida-nud läbi aia vaatama ja ütleva, mida ta näha, sest preili ei näha ju ise mitte hästi.

Kohtunikud vaatasid paljutähendavalt üks-teise otsa.

„Soovib veel keegi küsimusega tunnistaja poole pöörata? Muidu ma lõpetan ülekuula-mise,“ teatas eesistuja.

Prokuröör palus mõlemalt tunnistajalt kü-sida, kui palju neid see sündmus pahandas.

Zuckert ei viivitanud tõendamast, kui vi-hane ta olla olnud.

Raskem oli rahuldavat vastust Tereselt saada.

Olla ta ennast pahandatud tunnud?

„Pahandus!“ — see sõna puudus nähta-vasti neiu leksikonis. Prokuröör, kes omale luba palus tunnistajat selle küsimuse kohta üle kuulata, võttis kõik oma jõu kokku, et talle „pahanduse“ mõistet selgeks teha.

Kas ta ennast mitte haavatud ei tunnud olevat, kas tema häbelikkus, tema „naiselik õrnatundelikkus“, tema „kõlbline iseteadvus“ temas mitte vihaselt, ägedalt vastu pole pan-nud? Ühe sõnaga, kas ta ennast mitte ei pa-handanud kaebealuste teguviisi üle?

Terese mõtles järele, ta oli õiglase iseloo-muga.

Pahandus? —

Ta tundis ju neid noormehi kõiki nii hästi, kõige pealt Venzeli, kellega ta kõige parema meelega tantsis! Nad olid armsad poisid kõik seitse ja sealjuures tublid poisid, ehk nad küll natuke üleannetud olid. —

Mis sellest siis oli, et nad suplemas käisid? Et neil sealjuures midagi seljas polnud, oli iga-tahes punastamisväärt, ja et tema, Terese, sellest nüüd siin juttu tegema pidi, et temalt

kaebealuste ees niisuguseid asju küsida võidi, see oli tõesti halb ja sellepärast pidi ta ka nutma. — Aga „pahandanud“ — ja mida herra prokuröör kõike veel tahtis, — ei, ta ei pahandanud selle teo pärast tõesti mitte.

Prokuröör pidi lõpuks järele jätma, selle tunnistaja juures ei saanud ta „pahandust“ mitte konstateerida. See oli kurb! Nii „puudulikult arenenud häbitundmuse“ jaoks, kui see tütarlaps siin ilmutas, polnud seadused, lihtsalt, mitte kirjutatud.

Selle järele, kui kaitsja seitsme kaebealuse nimel küsimustest ja seletustest loobus, sai prokuratuuri esitaja sõna.

Prokuröör jäi kõigis punktides oma süüdistuse juure. § 183 nõudmised olla vormiliselt kui ka materjaalselt täidetud. Teguviisi kõlvatuses ei olla mingit kahtlust. Avaliku arvamist ei tohtida ka tähelepanemata jätta ja pahandust võib konstateerida vähemalt ühe isiku juures. Kergendavaid asjaolusid ei või mitte arvesse võtta. Ennem peab kaebealuste teguviisi peale, kui iseäranis toore ja hukkamõistetava peale vaatama, sest selle läbi sai üks peenelt organiseeritud ja häbelik naisterahva iseloom, tunnistaja Zuckert, oma tundmustes kõige sügavamalt haavatud. Ta panna sellepärast ette kaebealustele valju karistuse määrata.

Herra prokuröör kõneles lühidalt, selgelt ja teravalt, nii kui see tema komme oli.

Kaitsja toonitas oma kaitsekõnes kõige pealt, et üks seaduse poolt nõutud tähtsam tunnusmärk puududa: „pahandus.“ Üks tunnistaja olla ise ennast süüdistusest lahti ütelnud ja teine tunnistaja olla küll tõendanud, et ta pahandanud olla, aga küsitav olla, milles tema pahandus õieti seisis; kas, võib olla, selles, et

ta mitte küllalt seda näha ei võinud, mida ta nähtavasti küll väga hea meelega näha oleks soovinud? — —

Siin katkestas eesistuja tema kõnet; ta palus herra kaitsjat ilmaasjata tunnistajat mitte kahtlustada.

Kaitsja jätkas oma kõnet: See ei tähenda mitte palju, mida preili Zuckert olla näinud, või mida ta ei näinud, sest isegi kui tal kõige teravam nägemine oleks, ei usaldaks ta oma „pahandust“ kunagi. Muidugi olla seadusandjal õigus, kui ta kõlblustunnet ja häbeikkust kaitsta ja selle eest hoolt kanda, et kõlbluse seadusest üleastumisega kahju ei sünnitataks. Ei tohtida aga mitte küsida, kas teguviis suudab pahanduse välja kutsuda, vaid kõigepealt, kas isik üleüldse pahanduse tundmise võimeline on. See lause: „Puhtale on kõik puhas“ olla ka ümberpöörduvalt õige: „Roojasele on kõik roojane!“

Siin katkestati tema kõnet teist korda eesistuja poolt.

Eksitamata jätkab advokaat oma kõnet: Küsimus seista selles, mis halvem on, seitse suplejat noormeest — kui nad ka suplemispüksteta on — või lattaia taga keegi, nii kui prokuröör teda olla nimetanud: „peenelt organiseeritud ja häbelik naisterahvas“, kes oma halbade silmade asemel ühe lihtsameelse teenijatüdruku omi tarvitada katsub. Ainult selle küsimuse lahendamine on siin tähtis. Ühe poole õigeksmõistmisega on teise üle otsus tehtud. Ta ei võida silmapilkugi kahelda selles, misugune kohtuotsus olema saab. Ta nõuda oma kaitsealuste õigeksmõistmist.

Ja kohus mõistis nalja küll nii palju hinnata, et tema kaitsja ettepanekul kõik seitse kaebealust kohtukuludeta õigeks mõistis.

ARARAT.

ARNOLD ULITZ'I ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

Pea hirvitas ja pilkas ta jälle. Ta naeris iga sõna, mis Nadjeshda ütles.

„Hohohoho!“ kisendas ta: „Neetud kirjanik! Minu kantseleis sulle ei meeldinud. Tee ja suhkru ja magusa viina juures on sul parem! Kurat võtku, nüüd muutud luuleliseks! Sa ei tea veel, Daniel, ta oli ju luuletaja omal ajal!“

„Raamatute kirjutaja?“ sosistas Daniel.

„Päris õigeid raamatuid kirjutas ta!“ kraakles Aleksander.

Daniel ütles:

„Mina ka. Mina ka!“

„Siis viskas Aleksander seljali, rabeles joobnud jalgega, paiskas tühja peekri rohuse, sülgas ja turtsus, nagu oleks ta midagi jäledat joonud.“

„Keegi ei oska kirjutada, keegi ei oska lugeda,“ kraaksus ta: „Jooge, seltsimehed, jooge!“

Daniel kõneles, aineti naisele näkku vaadates. Ta kõneles aegamööda, vahel Vene

keeli, vahel Saksa keeli. Ta rääkis esiti tasa, siis jõudu kogudes valjusti.

„Läksin sõtta vaimustatult, nagu kõik,“ algas ta.

„Mitte kõik,“ kisendas Aleksander: „Mina ei olnud vaimustatud. Teadsin ainult, et minu aeg oli tulnud, ja rõõmustasin, teie eeslid!“

„Ma ei tea enam, kuidas varemalt elati,“ rääkis Daniel edasi: „Aga vist oli elu väga lääge.“

Aleksander naeris.

„Mul oli naine ja poeg ja armastasin mõlemid väga; aga ma usun, elu oli ometi lääge. Ons sellest tõesti küll, et inimesel naine ja laps ja ta õnnelik on?“

„Ja luuletusi kirjutab?“ hirvitas Aleksander: „Ei, tõepoolest, sellest ei ole küll!“

„Mulle näib nüüd, et ma tol ajal surma igatsesin. Paljud eurooplased igatsesid surma.“

„Need on nüüd põhjalikult rahuldatud, sõbrake!“

Nadjeshda palus: „Lase teda ometi rääkida.“

„Täna ei ole mul seda igatsust enam,“ jutustas Daniel: „Armastan elu. Tahaksin elu ees palvetada, kui sel nähtav kuju oleks.“

„Haha,“ ürgas Aleksander: „Palveta Nadjeshda kintsude ees. Naise-kintsud on alati luuletajate jumalused olnud. Tean juba, mis sinuga juhtunud: oled üle mõne aja jälle veidi elu nautida sanud! Oh, küll olete jäledad! Sina ka, Nadjeshda, teadsin seda ammugi. Jooge, seltsimehed, jooge, elame paradiisis!“

„Elasin linnas, mille nimi oli Breslau,“ ütles Daniel: „Te pole seda nime vist kuulnud? Vast ehk sina, Aleksander?“

„Istusin kord seal vangis!“

„Elasime ilusas majas, keset aeda.“

„Puru,“ ütles Aleksander: „kõik puru!“

„Jah,“ sõnas Daniel rahulikult: „Ka naine puru, ka väike poeg puru, — ju ammu, enne kui sina valitsema hakkasid. Nad surid taudi, mis sinugi peaaegu oleks tapnud.“

„Peaaegu!“ kisendas Aleksander: „ainult peaaegu!“

„Tänav nimi oli Goethe-tänav,“ ütles Daniel, mälestustesse nagu kaevu laskudes.

Aleksander täitis peekri ja tuikus põõsastikku. Aeg-ajalt kuuldi teda kraaksvat; siis peatas Daniel igakord. Kui aga jõobnu viimaks magas, kõlas inimkõne imena puude all, tõusis kõrgele õhku ja kerkis päikeseni taevas.

„Nende surmast ei saanud ma midagi teada, olin sel ajal teie juures vangis. Oli raske aeg. Pidime alatasa marsima, kasakad mõlemil pool, ees ja taga. Hea, et harjunud olin marsima! Rahu-ajal rändasin sagedasti naisega. Ta marsis hästi. Mägede-tipule jõu-

dis ta alati enne mind. Kord sattusime uttu ja mõtlesime, et hukkume, ent pääsime ometi. Lasti rakette, puhuti pasunaid, ja lõpuks saime kuuma punshi.“

„Ah“, naeratas ta nagu kaugelt: jutustan kõike segi. Ma ei tea, kas ma sel kombel edasi jõuan.“

„Nii on hea. Jutusta edasi. Ehk aga puhka enne.“

Daniel sulges silmad ja toetas pea vastu ukse-piita.

„Jah, teie kasakad ajasid meid. Me jalad olid rakkus, aga me ei tahtnud neid ravitseda. „Las' rakud kasvavad suureks nagu munad,“ ütles veltveebel: „siis on pehmem käia.“ Meie saabaste tallad lagunesid, lõpuks käisime paljajalu. Läksime aina mööda suurt manteed Vilnast üle Minski ja Borissovi ja Smolenski kuni Moskvasse, — aina mööda laia maanteed, mille mõlemal pool paplid kasvasid.“

„Jah,“ ütles Nadjeshda: „see on imeline tee. Kes seda teed käinud, on Venemaad põhjani näinud. Läänud talvel laskime väga palju paplid maha raiuda.“

„Baguta juures on nad alles.“

„Sealt läheb suur tee ka läbi?“

„Jah. Läheme kord sinna vaatama, kui tahad.“

Veidi aja pärast kõneles ta edasi:

„Marsisime Siberini läbi toreda maa. Mu tallad muutusid kõvaks nagu sarv. Lõpuks olime barakkides. Okastraat oli mitu meetrit kõrge. Me silmad jooksid mäda okastraati vahtides; vihkasime üksteist nii väga, et süda läikima hakkas üksteisele otsa vaadates. Keegi meist kägistas kord oma parema sõbra; me ei takistanud, olime liig väsinud. Selle eest pekseti meid kõiki nagaikadega. Kord tuli uus komandant; endine komandant seisis tema selja taga ja hoidis võtmekimpu. Uus andis temale jalaga hoobi ja ütles: „Vaata, missugune põrand on, sa raisk!“ Too kord olite revolutsiooni teinud ja alamad said ülemateks ning ülemad alamateks. Lõpuks avas üks vahtidest värava, ütles: „Jooske!“ ja naeris.

Ja meie jooksime, Nadja. Esite väga ruttu, nagu oleks meil Saksamaal midagi tähtsat teha. Siis ütles keegi: „Kes teab, kellega minu eit on maganud.“ Teine ütles: „Kuidas naisedki seda võisid kannatada? Tagasi minnes ei leia me muud kui hoorasid.“ „Vilistage Saksamaa peale“, ütles kolmas. Nad jäid talupoegade juurde, üks ohvitser hakkas kelneriks, paljud jäid Moskvasse, seal oli tantsusaal ja lõbumaju. Mina aga olin nagu pöörane ja kipusin aina lääne poole. Raudtee viis mind kaasa, teie omad peitsid mind saabaste taha pingi alla. „Kuju, koju,“ ütlesid nad:



Jean Marchand: Portree. Pariisi sügissalongist.

„nüüd tuleb rahu, kõik on hea.“ Keegi herra peatas mind tänaval ja ütles: „Oled sakslane? Tule kaasa!“ Ta oli Schopenhauerist lugenud ja sallis kõiki sakslasi. Tema kontoris rippusid suured rullid Kerenski-raha naela otsas, nagu klosetipaber; ta oli nad ise trükinud.

Mõnikord rüüstasime ladusid ja kinkisime muist talupoegadele, kes vankritega väravates ootasid. Nägin ühte teie omadest; see istus nurgas maas ja õgis shokoloodi. Mitusada hõbepaberis tahvilit vedelesid ta ümber, saapaninad vahtisid shokolaadihunnikust välja. Pea lamas shokolaadimäe otsas, shokolaad oli sooja pea all pehmeks muutunud nagu sodi. Mehe suust tilkus pruuni lima. „Õgige!“ karjus ta ja loopis shokolaaditahvilit laiali. Olin nii nälgunud, et temale kõrvale istusin ja sööma hakkasin, sõin mitu tundi ega suutnud lõpetada. „Hüva roog?“ küsis mees. „Jah, jah!“ Ah, Nadja, tol ajal algaski see jäledus. Shokolaadi süüa, mõtlesin, see on õndsus. Mis puutub minusse Saksamaa, on ju puha ükskõik. Naine, väike poiss!.. Taevalik pidi olema shokolaadis surra! Öhtul uinusin ühes teise mehega magama. Hommikul tõusin üksinda, teine oli öösel surnud; võib olla, oli ta lõhkenud. — Mäherdused villid mul jalgade küljes olid! Jään Venemaale, mõtlesin. Tore on teie juures. Ei tarvitse kedagi häbeneda, maa on nii määratu suur, hea kuhugi peitu pugeada.“

Daniel naeris loomana ning puhkas, mõnutesedes hulgast sõnadest.

„Kui ma läbi Saksa väerinna hiilisin, ei olnud sakste juures kuigi kena. Neil olid näod krimpsus. „Rahu,“ ütlesin ma. Aga nemad virisesid: „Ah, mis sellest kasu; läänes kestab tapmine veel sada aastat. Ükski ei pääse elusalt koju.“

Kui viimaks kodulinna jõudsin, teati majas rääkida, naine ja poiss olla seitsme nädala eest surnud. Kuhu nad olid maetud, ei teadnud keegi; meil polnud sugulasi seal linnas.

Minu meelest oli naljakas, et mõlemad surnud olid; et Saksamaal igapäev nii palju inimesi suri, oli mu meelest naljakas. Minu arvates surdi ainult sõjas.

Ma ei jäänud kauemaks sinna; röömustasin, et jälle raudteel sõita saan ja sõitsin minema, uuesti Venemaale. See tegi mulle suurt headmeelt. Tol ajal ei olnud enam õiget sõda. Venelastel olid ainult punaväed, ja need suurt ei sõdinud. Meie omad vedelesid Venemaal ja tapsid loomi. Nadja, küll ma sain häid rasvaseid asju süüa ja palju viina juua! Mul oli väga hea. Aga siis sattusin Chodavtzysse.“

Ta jäi mõttesse ja mängis viinapeekriga rohus. Nadja vaatles teda pilusilmil.

„Tahad veel juua?“ küsis ta alandlikult.

„Toas ei ole enam tilkagi.“

„Ma lähen alla ja toon.“

Ta läks; sammude kaja kustus, kui ta keldrisse hakkas laskuma. Vaikus ümbritses Danieli nagu tihe kasukas; ta vajus unevasse mõnutundes.

„Oled siin?“ küsis ta õrnalt.

Naine pistis talle peekri kobavasse kätte. Daniel lamas onni seina najal; ta ei avanud silmi. Kui ta tubli söömu oli joonud, ütles ta:

„Parajati, kui ma Chodavtzys mõisaõue jõudsin, põlvitas ja hulgas pere õues, sest herra lebas verisena sõnnikuhunnikul, möödaminev salkkond oli ta surnuks peksnud. Kolm preilit kasukais ja peentes kingis — ah, kui peentes kingis! — seisid korjuse ees sõnnikus, kui ma tuln ja küsisin: „Mis on?“ Nad olid väga ilusad. Neil olid väga kirglikud silmad; ilusad naised, naeratavad silmad. Pidasin neid tõepoolest krahviprouadeks või ohvitseritütreteks. Üks neist sarnanes minu naisele; võib ka olla, et ma seda ainult ette kujutasin. Aga ta oli ime-suurepärase; tean kindlasti, et mu ihu vabises, kui teda nägin. Ta nimi oli Sonja.

Üks preilidest hädaldas: „Ah, minu hea onu, meie hea onu, nüüd on enamased ta maha lõõnud!“

„Ah herra,“ ütles Sonja minule: „pidime väiksest peost osa võtma ja nüüd on meie onu surnud! Nüüd peame kohe Minski tagasi sõitma ja seda emale, tema armsamale õele, jutustama. Ah, kuis saab ta kurb olema, nii väga kurb!“

„Jääge siia,“ kisendasin ma.

„Mispärast?“

Ütlesin otsekoheselt: „Armastan teid väga.“

Ta jäi, ja ma ei imestanud, sest olin hull. Mis ma temale kõik ütlesin, Nadja? Peeneid sõnu: „Sa tore, sa armas, sa valgenahkne, sa venelanna, mustajuukseline võõras!“

Suudlesin ta jalgu läbi suka. Ja tema sõrmi suudlesin iga üksikut. Ja kui ma öösel tema tuppa kargasin, ei kiljatanud ta ehmata-nult. Ta kohendas ennast asemel, et mulle ruumi anda. Ja mina mõtlesin: „Niisugused te olete, te võõrad naised!“ Uuristasin ennast tema ihhu nagu magusasse rooga. Kui ma karjusin: „Võtan su naiseks!“ siis naeris ta ja ütles: „Seda pole vaja!“ Ma ei saa sinuta elada,“ ütlesin ma. Kerjasin, ta jäägu alati meie väeosa lähedale. Ta ütles: „Võib olla.“ „Tuled minuga Saksamaale,“ ütlesin ma: „Kõik saavad sind ihaldama, kui ütlesin, et su Venemaalt tõin.“ Ta vastas: „Hea, ma tulen; aga ära seda mu õdedele ütle.“

Nadja, Nadja, naera nüüd õige tublisti, mina naeran ka: mõlemad õed tulid hommikul saanisõidult, kaks ohvitseri kaasas, kõik neljakesi juua täis. Teine ohvitser tahtis minu Sonja sääri kõdistada, pidin ta maha laskma, tema ütles: „Mis te õieti tahate, seltsimees, see on ju libu Minskist!“

„Jah, kas siis sina seda tõesti ei märganud, kullake?“ kisas Sonja.

„Marsisime jälle Napoleoni teel. Pidime kuhugi väikelinna minema. Aga keset marsimist käsutati minu rood paigale ja ööseks jäime tillukesse viletsasse külla. Ma ei tea selle nime; ma pole seda vist kunagi teadnud; see oli nii väike ja armetu. Pidin maija asuma, mis nahaparkimisest haises; see oli jäle. Kui välja astusin, oli põldude kohal tore jäine märts; kaua ei võinud väljas olla. Siis läksin maija,



Olga Sacharoff: Kalurid. Pariisi sügissalongist.

Teistele ütles ta. „Ta tahtis mind naiseks võtta.“

„Mis? mis?“ küsisid herrad ja kahvatasid.

„Ta on täitsa purjus,“ naersin mina.

Tahtsin enese maha lasta, Nadja; aga siis jõin ennast parem täis. Varsti õppisin jooma. Sonja läks Minski oma lõbumaija tagasi, väeosa liikus edasi, leidsin teise libu ja sellega jooksin venelaste poole ning sain venelaseks. Hea oli ta. Soe nagu viin. Oh, Nadja, naised on head!“

„Jutusta,“ sundis Nadja: „Jutusta veel.“

kus mu armsamad seltsimehed, alamohvitserid, asusid. Kõik olid noored mehed, nad armastasid mind väga. Kui sisse astusin, istusid nad juba ja õgised. Auravad kartulid pisteti noatera otsa ja kasteti soolasse, mis lauale oli puistatud. Nad tahtsid kohe püsti karata ja tervitada, nagu sõduritele meie väes oli kästnud, aga ma ei lubanud. Mõtlesin: Ah, teie juures meeldib mulle; miks kirevase päralt olen leitnant!

Seal majas oli ka Vene soldat, kes juba ammu seal elas; paljud teie omadest olid ammu enne rahu-tegemist põgenenud ja mööda

laia Venemaad redus. Nii elas ka tema ühes naisega, kelle mees Saksamaal vangis oli. Ta vahtis mind alatasa imestanud näol; võib olla seepärast, et ma meestega hea olin ja nemad minuga.

Päris küünal põles laual; palju küünlaid pole ma peale selle enam näinud. Tal oli imeilus kuldne leek, see liikus alatasa kuumade kartulite aurus. Ma võtsin noa ja kastsin ka kartulid soolasse, puhusin nad jahedaks ning sõin. Nad maitsesid väga hästi; kõhus jäid nad soojalt ning õdusalt lamama.

Kui kole külm ilm sel päeval oli, Nadja! Istusin sinel seljas ja kõvaks külmanud kaelus ulatas kõrvuni. Õlad kiskusin kõrgele, nii et ma vist küürakana näisin. Nii istun heameelega, kui külm on. Talvel saad mind nii näha; ja sa pead ka katsuma nii istuda.

Kui õlad kõrgele tõmmata ja neetud pea nii hästi sügaval nende vahel peidus on, siis hakkavad südames hullud mõtted liikuma: Kõik on ükspuha! mõttled alatasa.

Olin väga väsinud sel õhtul. Kartsin enda maias üksi magada; soldatite juures põrandal maas, ihu vastu ihu oleksin õnnis olnud.

„On sul balalaika?“ küsisin soldatilt, kes redus elas. Oskasin juba veidi Vene keelt. Tema nägu läks kohe lahkeks ja naerule, kui ma ta emakeelt kõnelesin.

Tal oli balalaika. Ta andis naisele märku. Naine konutas pimedas määratu ahiu lael. Seal kooris ta nartsu-hunnikust balalaika välja. Mees lõi kord tasakesi keeltele ja vaatas minu näkku nagu minult mõnda käsku oodates. Aga ma ei mõistnud midagi käskida, sest olin balalaikamängu väga harva kuulnud; teadsin ainult et sellega õige kurba muusikat võis teha. Ütlesin: „Ükskõik, mida!“ ja sulgusin silmad. Ja sellega algas pöörane tund; magasin tõesti ega maganud ometi mitte; ei, ma ei maganud. Silmi ei saanud ma enam avada, silmad olid kinni liimitud, ja otsaesine oli raske nagu peast välja kukkumas. Otsaesine oli vist ikka alles külmanud ja kõva ning raske nagu jääpank.

Kuulsin aga kõik. Ja haistsin ka väga selgesti. Tundsime väga hästi, milline imelik hais majas oli.

Seal oli kartulite aur, mis nii armsalt lõhnab kui kõht tühi. Peale selle tuli hällist hapukas kaunis meeldiv hais. Häll oli õieti ainult korv, mis nelja kõie otsas rippus ja kiikus ning kääksus. Ahjutuli lõhnas tugevasti männipuudest ja sulavast vaigust; ka minu sineli külles sulav lumi lõhnas. Kõik lõhnas nii kehvalt. Ning äkki, Nadja, olin kehvadele inimestele nii hea ega soovinud muud kui: Oleksin minagi nagu nemad! Ka nii ärapeksetud nagu

kõik vaesed teie maal, ka nii mudane ja täitanud.

Sa nutad ju, Nadja? Nuta, see sobib nii hästi. Kõik seal majas oli nii, et minagi õieti oleksin pidanud nutma, aga seda ma ju ei võinud.

Soldat mängis esiti õige lühikese loo; seda oskasid mu mehed varsti peast ja kõik tampisid viit saabastega kaasa. Viis oli väga lõbus ja kargles aina. Aga selle järel, Nadja, oli paus, õige lühike, ja siis oli lugu otsas, aga need paar heli, Nadja, need alles tegid viisi selleks, mis see oli.“

Daniel naeris ärevalt nagu mälestuseski, püüdes kohutavat hirmu naeruga peletada.

„Vilistamine jäi kõigil kurku kinni, keegi ei pääsnud ühes viisiga edasi, kõik olid nõuta, kõik olid vihased ja ootasid aina neid viimseid helinaid, et neist jagu saada, sest need olid nii pööraselt häbemata ja salalikud — nagu linnud, kes küti pilkeks õige lähedale lasevad ja siis vilistades ära lendavad.“

Et viis tillukese pausi vältel nii võis muuttuda! See erutas mind, sest muidu oli kõik selge. Võisin, kui tahtsin, ka teist osa kaasa ümiseda. Aga kole oli see, et lõbus ja meeltheitev nii lähestikku kõlasid. Selgemini ei oska ma seda ütelda, ja ütelda ei saa seda vist üldsegi.“

„Tean,“ ütles Nadja: „Tean, mis ütelda tahad, ja kuis see oli.“

„Kõik magasin, ainult mina mitte. Nad tuikusid pingil, ja üks kukkus ninali kartulikoortesse; aga keegi ei ärganud. Nägin kõik, sest mul olid silmad juba pilukil nagu silitatud kassil. Balalaika silitas mind. Olin ainuüksi ärkvel; kõik magasin, ka naine magas, laps magas korvis; ainult soldat mängis ja mina olin ärkvel. Tema põsenukid olid kõrged, silmad olid idiootlikud ja — kuis oli too sõna — filosooflikud. Niisugused te ju olete, eks, Nadja?“

Nadja istus sirgelt ja nuttis käte varjul.

„Piinasin soldatit veidi; ta oleks heameelega maganud ja vaatas mulle hirmunult ning paluvalt otsa. Aga mulle ei saanud viljalt; ta pidi aina mängima. Tema jalad olid kaugele ette libisenud, pea rippus balalaika kohal, kõht oli õõnes; kogu mehike oli kõver.“

Daniel naeratas tigidalt ja mõtiskles.

„Siis ütlesin äkki: „Täna väga!“ Ta võpatas ehmatades, ei mänginud enam ainustki häält ja siis alles julges higi tema otsaest voolama hakata.“

Mu sõdurid ärkasid; neil olid rumalad näod, pärani avatud silmadest paistsid alles hullud unenäod. Mind ajas see naerma.

Ja siis läksin välja, ent tähtedel taeväs olid koledad näod. Napoleoni-tee marsis oma paplitega eemale kaugele. Inimesi polnud kusagil; aga nii külm oli, et näis nagu kisendaks lumi alatasa. Hiljem kuulsin oma metsas veel sagedasti, et talvine vaikus võib kisendada.

Enda maija ei tahtnud ma veel minna. Olin rahutu ja igatsesin veel midagi. Mõtlesin enda veltveebli juure minna, oleksin temaga kaarta mänginud. Aga kui tema asupaika tulim, oli tuba alamohvitseri täis. Ahnelt seisid nad laua ümber ja mängisid lotti, muidugi raha peale. Laual oli teemasin, meeste lõuad jahvasid; mul läks tuju kohe heaks. Kahju ainult, et ma kaasa ei võinud mängida; oleks veltveebel üksi olnud, siis teine asi.

Roodu-kirjutaja oli pikali põrandal ja magas juba. Ka voodi oli toas, väga kõrge sulepatjadest asemega; aga see oli vist veltveeblile määratud. Esiolgu istus voodis naisolevus; ta istus pimedas, ma ei näinud, oli ta ilus või inetu.

Tema jalad kõlkusid, sest ase oli kõrge. Viltsaapad ulatasid üle põlvede. Vahel langes mängijate peade ja turjade vahelt veidi valgust tema näole; siis nägin, milline ta oli.

Tal oli lai nägu, nahk oli koltunud; aga tal olid väga suured rinnad ja imelikud käed. Mis imelikud, Nadja? Põris labased käed olid tal, lühikeste jämedate sõrmedega; lõpmata labased, alatud käed. Nadja, Nadja, see oli metsik. Nende käte pärast ihaldas inimest. Nisugune naine võtta mõtlesin, ja igavesti Venemaale jääda ning talumatsiks muutuda, mitte midagi enam soovida! Tema rinnad olid suured nagu kaks mäge, nende vahele tahtsin peitu pugeda nagu hiir.

„Too on naiste-pataljonist.“ ütles veltveebel, kui nägi, et ma naist vahtisin: „Ta nimi on Paula.“

„Miks sa siin oled?“ küsisin väga lahkelt.

„Ei tea, ütles naine. minule otsa vaatamata. Ta vahtis aineti mängijaid.“

Arvasin, et ta raha armastab ja ütlesin:

„Tule mu juure, elan parkali majas. Pead minuga magama annan sulle sada rubla.“

Tema vastas:

„Hea küll, magame.“

Läksin välja, Nadja. Läksin oma maija. Tuli põles heledalt. Hais oli endine. Miks ei peaks haisema? mõtlesin.

Veerand tunni pärast tuli naine; ma ei kuulnud tema tulekut. Hääleta tulid viltsaapad üle lume.

Ütlesin talle paar tundi hiljem.

„Tule lasen hobuse saani ette panna. Sõidame läbi metsa, et sakslased meid ei näeks.

Läheme punase kaardi juure, mina saan seal leitnandiks ja sina jääd minu juure ja teed, mis tahad. Tule, sõidame!“

„Hea küll,“ ütles ta.

Kell kaks öösel läksime teele, majast varastasin lambakasukaid. Ka viina võtsin kaasa. Plika lamas joobnuna keset väikest rege, hobused jooksid mööda kitsast teed. See tee tõi mind venelaste juure.

„Ja naine?“ küsis Nadja.

„Elasime ilusti teineteisega. Ilusti. Mäda-nesin ja kopitasin temaga. Ta ütles alati „hea küll,“ ikka „hea küll!“ Ta oli nii lõpmata labane: aga kas tead ta sarnanes mu naisele.“

Daniel kargas meeletult püsti.

„Ka Sonia sarnanes mu naisele! Ja sina, sina ka! Kõik naised sarnanevad temale! Tõepoolest, oled tema sarnane!“

Ta kisendas valjusti, langes Nadja ette põlvili ja suudles tema jalgu. Nadja nuuksus tulises valus ja tõukas teda eemale; sest Daniel oli viinast ja mälestustest purjus. Daniel kobas üles, et naise peale heita; aga joobumus oli ihast tugevam, ta langes naise üsa kõrvale maha ning jäi magama. Aleksander oli Danieli kisa peale ärganud ja tuli tuikudes lähemale. Väsimus oli linikuna tema näol, valiuku pilkenaueruks puudus tal jõud, ainult põlglik grimass kortsutas ta suud, kui ta Danieli nägi Nadja ees lamavat. Ta läks maija, heitis nahkadele ja magas metsikult nohisedes. Nadja tõstis Danieli ja kandis vaevaga maija. Hämarusse vajunud puude latvust lendasid nahkhiired magajateni. Nadja sulus ukse, et öised loomad sisse ei pääseks. Siis jäi ta istudes magama.

Daniel ärkas, iseenda naeru kuuldes. Naer oli ähvardavalt ja metsikult kuuldunud. Aleksander ja Nadja istusid teravalt kuulatades, püssid käes.

„Keda tahate lasta?“ küsis Daniel: „Minu unenägu? Naersin unes.“

Ta ütles seda Saksa keeli.

„Olen õnnelik,“ rääkis ta edasi.

„Mis on sellest kasu, et keegi õnnelik on?“ sõnas Aleksander endiselt vihasena.

Nadja ei saanud meeste jutust esite aru.

„Mis keelt te räägite!“ hüüdis ta.

„Tõepoolest!“ hüüdis Aleksander suure ülalusega: „Rääkisid Saksa keelt!“

See vihastas teda, kuid Daniel hüüdis rõõmsalt:

„Nüüd tean, mis unes nägin. Käisin unes kodus. Saksamaal!“

„Seal on su Saksamaa!“ hirvitas Aleksander ja näitas käega metsa poole: „Nimeta mets Saksamaaks, kui tahad; või nimeta kuu Saksamaaks. Mis on Saksamaa? Maa nagu kõik

teised. Jätk on kuulda mingi maa nime; ei ole enam maid.“

„Kas sa iial igatsust ei tunne? küsis Daniel nõutult.“

„Ma ei tunne iial igatsust,“ hüüdis Aleksander: „Sülgan Saksamaa ja Prantsusmaa ja Venemaa peale. Kõige jäledamalt sülgan Saksamaa peale.“

„Mille peale sa mitte ei sülga?“ küsis Nadja värinaga.

„Kõige peale.“

„Iseenda peale ka?“

„Enda peale mitte, see on kindel, väike.“

„Ära nimeta mind väikseks! Sina oled suur, mina väike. — vihkan su upsakat ülbust.“

„Kõik naised on naeruväärt!“

Nadja turtsus, ta tungis õhetaval näol Aleksandri näo lähedale ja parastas tagedalt:

„Surra sa ei tahtnud! Valud tegid sullegi haiget! Palavik raputas sindki! Kärus lasksid ennast sõidutada! Hea on elus olla, eks ole? Ka sinul?“

„Elada on hea, ja! Mina võin seda ütelda, teie mitte! Elate siis teie?“

„Sülga kähku mõni lõöksõna; mõni sõna, paras grammofonidele ja manifestidele. Ruttu, ruttu, meister!“

„Elada tähendab tegutseda!“

„Bravoo, bravoo! Ole ometi ausam; meid on ju kõigest kaks peale sinu. Elada tähendab valitseda, ütle ometi nii!“

„Hea,“ vastas Aleksander rahulikult: „Valitseda!“

„Ilma oled sa hävitanud,“ hädaldas Nadja abitult: „Mis sa meile selle eest annad?“

„Sul on suhkruga teed, leiba ja marju. Ole rahul!“

„Töö tapsid sa ja nuumasid roima. Kultuuri raiusid sa tükkideks!“

„Moskvas võiksin sind nüüd reaktsiooni vastu võitlemise kommissariaati saata,“ ütles Aleksander naerdes: „Siin annan sulle armu, metsloomad võid purshuideks teha, kui tahad. Nemad ei suuda aatele kahjulikud olla.“

„Sul pole mingit aadet, ütlesid seda ise kogemata. Kultuuri sa ei taha. Mis sa tahad?“

„Kultuur!“ mõirgas Aleksander: „Kultuur, väike! Laske ma pean teile kõne. Seadke grammofonid paigale; Nadja, stenografeeri.“

Raudkiviraidana võttis ta asendi, pilkas iseenda kometimängu ja hirvitas kuulajate üle, võidukalt suure suuga kõneledes:

„Te teokarbi-omanikud idiootliku limase kobamisarvega, lähema rohukõrreni ulatab teie ilm. Mina aga näen teiselepoole aastatuhandeid. Ükski kultuur ei saa vanemaks kui kolm

tuhat aastat. Milleks hellitada kultuuri, kui see ometi peab surema?“

„Mina aga!“ osatas Nadja: „Mina aga! Mina aga!..“

„Te vanade greeklaste ja jumala-poja ahvid, tarvitage piiblit tagumiku pühkimiseks, kui rohtuust teile liiga kare. Pekske kõik kunstiteosed puruks, ilm ei muutu sellest vaesemaks. Tehke ise, mis muidu aeg teeb! Lõbus peaks teil olema, et ise „aeg“ võite olla! Hävitades võite olla terve aastatuhat! Elu-mõte on — teisi õgida; siis õgige, ütlen ma! Mõttetul elul ainult on mõtet; töö on lollus, kütmine on ilus, looma-elu on õnn. Õnne ei olegi!“

„On see su sala-mure?“ kisendas Daniel: „Siis oled purshui.“

„Oled purshui!“ karjus Nadja.

„Purshui! purshui! purshui!“ karjusid mõlemad. Nad kükitasid maha ja jorutasid tagedalt aina sama sõna. Nad naersid teda nagu uulitsapoisisid joomari.

„Purshui! purshui!“ karjusid nad. Linnud vilistasid seda. Kõik loomad naersid. Head hallid puu-raugad naeratasid, taevast ammus: purshui!

„Sa ei ole sotsialist!“ karjus Nadja.

„Oled meeletu!“ karjus Daniel.

„Oled vaimust vaene!“ kriiskas Nadja.

„Sa mõistmatu narr, sa pasun keisrit mänd-giva poisikese käes!“

„Oled rumal nagu kurat!“ ütles Daniel.

„Mis te haugute?“ küsis Aleksander, vihaks jõuetuna ja vaatas vaenlastele kokkunult näkku.

„Olin eila jälle väga purjus; te kõnelete paremini, kui mina,“ kogeles ta: „Ma ei taha siin kõnesid pidada, siin pole turg, siin on loll raismik keset metsa.“

„Mu silmade ees on pime ja paks,“ lisas ta valusalt juurde. Nagu poolehoidu kerjates ütles ta mahedal häälel:

„Kuis võite mind purshuiks nimetada, mind purshuiks? See on ju nali!“

Nadja vaatas uskmatult Aleksandri näkku. Teda kohutas, et Aleksander kartis. „Keda olen orjanud?“ nuuksus tema veri. Alatu sõimusõna paiskas tema näkku, otse silmade vahele.

„Sina lontrus!“ ütles ta, ning iga silp oli täis läilust.

Aleksander läks kohmetult ja raputas pead, et teised näeksid, ent see oli ebakindel liigutus; määratu hirm kägistas tema hinge.

Kui ta metsa oli kadunud, nuttis Nadja ja kordas: „Sa lontrus, sa lontrus!“ Ja siis, nagu oleks see kõigest kogemustest valusam: „Ta ei ole venelane!“

(Järgneb.)

KUUSIKU-PAPA HUNDIPÜÜDMINE.

TITUSE JÄRELE SOOME KEELEST L. L.

Jaa, hunt! ütles vana maaler Herkkilä. — Küllap seda tuntakse. See on julm elukas ja hästi kaval. Ma ei ole lähemalt tuttav karuga, aga niipalju kui arvan, on karu lihtsam. Hunt on teine. Kui Kuusiku-papa veel elaks, küllap temagi seda tunnistaks.

Veel neid oli — hunte nimelt — minugi nooruse ajal siin Uuelmaal. Ja ma polnud siis enam väike poiss, vaid täismees. Ja Kuusiku-papa ning Kaunisto Oskariga olin kord hunte püüdnud.

— Saite ka?

Maaler Herkkilä ei pannud küsimust tähelegi.

— Siis oli kõva talv Soomemaal, jätkas ta. — Huntugi tuli siis ida poolt siia Uuemaale. Räägiti, et nad tulid Venemaalt, ei tea. Palju koeri sõid nad ja mõne lapsegi. Seda kirjutati tol ajal lehtedes, nii et see on tõsi.

Saabus neid meiegi kihelkonda. Teised rääkisid, et neid oli suur kari, aga mina arvan, et neid oli paar, kõige rohkem kolm. Metsa-Kauraselt, kes me külalt eemal asus, viisid koera. Ja Kuusiku pool nähti tihti hommikuti nende jälgi. Otse küla keskele nad siiski ei usaldanud tungida.

Kuid igaüks võis kuulda pakastel öödel nende hulmimist metsas. Hämariku tulekuga ei tohtinud naised üksi minna isegi üle õue lauta. Lapsi ei lubatud päevalgi minna Metsa-Kauraseni.

Kuusiku vana peremees, keda nimetati Kuusiku-papaks, oli olnud noores eas kõva jahimees ja oli nüüdki veel osav laskja. Ehk ta siis küll õieti ei olnudki veel vana mees, kuuekümnendais aastais, või selle ümber.

Kui hundid ilmusid meie küla lähedusse, hakkas Kuusiku-papa jahimehe veri kohe keema. Ta laadis püssi suurte hundihaavlitega ja luusis hämariku kätte jõudes nurkades, ent hundid ei tulnud iial siis, kui Kuusiku-papa valvamas oli. Nad vist aimasid midagi. Kuid hommikul oli talli ja lauda taga jälle hundi-

jälgi. Siis hakkas papa kiruma ja siunama ning ähvardas end järgmisel ööl näidata. Öösel oli ta siis, kasuk seljas, tallis valvamas, aga hundid ei tulnud laskmist ootama.

Ühel õhtul sõitis Kuusiku-papa hobusega minu onni õue ja küsis, kas ma ei tahaks tulla temaga hunti püüdma. Ma vastasin, et suusatan halvasti, ja et mul ei olnudki suuski, kuid Kuusiku-papa ütles, et kes hull läheb neid nüüd taga ajama. Hundid peavad tulema meile järele. Papa kinnitas, et küllap ta kunsti tunneb.

Kuusiku-papa oli täies hoos ja ütles, et mõistliku hundipüüdmise juures tarvitatakse kolme meest, hobust, rege ja pörsast. Üks mehiste istub ees ning ajab hobust, teine keskel, pörsakott süles ning vingutab pörsast ja kolmas istub reepäras seljaga hobuse poole, püss käes ja laseb hundi maha, kui see tuleb küllalt lähedale.

Kust te teate, et ta tuleb lähedale? küsisin oma rumaluses.

Kuusiku-papa naeris ja seletas, et nii ta tuleb. Vanad on jutustanud, et ta tuleb ikka, kui aga on pörsas ree peal vingumas ja ree taga lohistatakse mööda teed heinakotti, kinnitatult pika kõie otsa. Hunt arvab, et pörsas on kotis, kargab seda kinni võtma... ja siis paugutub!

Minagi sain ju aru.

—Sina tuled pörsameheks, määras Kuusiku-papa — Kaunistol on sobiv pörsas, ja Kaunisto Oskar tuleb hobust ajama. Ma ise lasen . . .

Läksime koos Kaunistole. Perenaine kartis alguses veidi pörsa pärast, aga kui Kuusiku-papa vandus, et hundid peavad enne sööma hobuse, Oskari minu ja papa, enne kui pääsevad pörsa kallale, siis andis perenaine pörsa.

— Kuid hoidke hästi! hoiatas ta. — See pörsas on mulle väga armas . . . Just nagu oma laps.

— Küllap, küllap! . . . kinnitas Kuusiku-papa. — Herkkilä Viktor hoiab teda kõik aeg süles, ja see Viktor on õige pehmeloomuline inimene.



Üks New-Yorki uuem pilvelõhkuja.

Oskar tuli heameelega hobuseajajaks ja võttis veel igaks juhtumiseks omagi püssi kaasa, ehk küll Kuusiku-papa ütles, et seda ei ole tarvis.

Regi oli pikk ja madal, äärtega, heinad põhjas. Mina istusin keskel, jalad enese all ja põrsakott süles. Oskar ajas hobust ja Kuusiku-papa istus püssiga päras.

Põrsas vingus, nagu oleks teda söödud, kui ta kotti pisteti ja Kuusiku-papa kiitis, et see on õige hea põrsas. Seda kuuleb häälest, mis on nagu muusika. Iseäranis hundi kõrvule.

Oli kõva pakane, kui me õhtu poole ööd alustasime reesõitu. Veidi enne me minekut jutustas laudast küünlaga tulev tüdruk, et kuulis just huntide hulumist Vilanderi pool.

— Las nad huluvad, ütles Kuusiku-papa rõõmsalt. — Täna öösel hulutakse veel teisegi häälega.

Ei olnud veel üsna pime, kui me reele asusime. Lukoste Metsa pool oli taevas kitsas kuusirp ja Kuusiku-papa ütles, et see oli kõige parem valgus tee nägemises.

Ajasime enne paar korda küla keskel oleva tiigi ümber. Kõik tuled külas olid ju kustutatud, Kuusiku-papa käskis meid tasa kõnelda, et hundid ei kuuleks.

— Näpista seda põrsast! urises papa mulle. — Ta ei kilju küllalt kõvasti.

Ma näpistasin põrsast läbi koti ja põrsas pistis kisama ning rabelema. See oli suur ning tugev põrsas, nii et sai teda hoida.

Aga vähe aja pärast urises vanamees.

— Saatana põrsas, vingub nii, et ei kuule, kus pool hundid huluvad!

Ma lakkasin näpistamast põrsast ja see vähendas kohe häält.

Sõitsime aeglast traavi. Pead käänates nägin Kuusiku-papa kasuka seljapoolt ja märkas, et ta oli krae maha keeranud, paremaks kuulmiseks. Nägin uduselt ka tumedat asja, mis mööda teed tükk maad ree taga lohises. See oli heinakott.

Asi oli väga huvitav, iseäranis alguses. Kuulasime kõik hoolega huntide hulumist, aga kui põrsas vaikus, oli kõik hääletu. Ei kuulnud muud, kui hobuste kapjade tasast loputust lumisel teel ja reejalaste krigisemist.

Tihti nägin musta varju vilksatavat taga-pool tee ääres ja ootas, et see kargab heinakoti poole. Siis välgataks Kuusiku-papa püssist ja kuulduks kõva paugutus ning keset teed rüseleks surev hunt. Siis uhke kojusõit ja Kuusiku-papa tore hundi matusesööök, kus Oskar ja mina oleks kõige tähtsamad külalised ja saaksime parema osa piduroast. . .

— Mis kurivaim see on, et neid ikka veel

ei kuuldu! katkestas Kuusiku-papa õige järsult mu kujutuse. — Ja et nad, paganad, just nüüd oma lõuad kinni peavad! Kääna õige, Oskar, sealt Nuutila kõrvalt Vilanderi poole, ütles ju see teie tüdruk, et nad õhtul sealpool laulsid. . .

Nuutila juures käänasime metsateele.

Oli ju vist kesköö, kui mitte hiljem. Pakane tundus vähenevat. Lumine mets kahel pool teed oli ähvardavalt salapärane. Paistis nagu säraks rohelised silmapaarid puude vahelt. Usun, et me kõik hoidsime hinge kinni. Ma käänasin alatasa pead heinakoti poole ja kujutasin, kuis hunt pikkade hüpetega kargab sinna poole ja tuli välgatab Kuusiku-papa püssisuust. . .

— Mis see põrsas kuriloom mõtleb. . . kas ta magab! káratas vanamees äkki, nii et ma päris ehmatasin. — Näpista kuradit, et ta árkaks!

Tegin nagu kästüd, ja põrsas, kes viimse poole tunni jooksul vaid tasa piuksunud, kõvendas vähe häält.

— Kui sel kurjalloomal nüüd häält lõppema hakkab, pomises papa, kobas kasuka taskus, keerar end vähe ja puudutas käega põrsakotti.

Põrsas hakkas kiljuma kui pöörane, ja võttes jälle mõlemisse kätte püssi, kihistas Kuusiku-papa enese ette naerul.

Ajasime tee otse Leivasküla sooheinamaani. Seal lõppes tee ja me pidime tagasi pöörama.

Niipea kui põrsas vaikus, puudutas Kuusiku-papa põrsakotti pahema käega, mille ta enne seda kasukataskusse pistis. Ma ei saanud aru, mis vigur see oli. Mina puudutasin kotti vahetevahel just samuti kui vanameeski, veel palju kõvemini, aga põrsas ei teadnudki sest midagi. Selle vastu pistis ta alati hirmsasti kisama, kui Kuusiku-papa sama tempu tegi.

Ma ei jõudnud viimaks jätta küsimata:

— Mis teil on seal taskus, et te alati põrsa nii vinguma ajate?

Kuusiku-papa käänas minu poole ja sosistas:

— Mul on naaskel. . . kuid ära ütle midagi Oskarile, et see ei jutustaks emale. Külalap ma teadsin, et ikka peab naaskel kaasas olema, kui põrsaga hundijahile minnakse.

Põrsast ja naasklist hoolimata ei näidanud end ükski hunt. Nad ei hulunud isegi terve öö jooksul, vaid vahtisid arvatavasti metsas põõsaste taga ja naersid habemesse.

Lõpuks sai Kuusiku-papa, kui muud ei aidanud ja hobune hakkas hommikupoole väsimä, nii et pidime koju poole keerama, vihasseks ning hakkas kiruma ja karjuma ja sõimama ja pilkama hunte.

Tal oli suu päris vahus, kui ta püss paremas käes, raputas pahemat rusikat kord ühele, kord teisele poole teed ja karjus:

— Hei, on teil jännes pükstes?! Mõtlesite, et saate põrsa, argpüksid? Tulge nüüd, kui olete mehed! Või mehed, hä-hä-hä! Vanad memmed olete, seelikud seljas! Et teid, niisuguseid . . .

Ja siis järgnes valing vandeid ja häbematuid sõimusõnu.

Ma ei usaldanud naerda, kuid nägin, kuis Oskari õlad vabisesid.

Viimaks jäi Kuusiku-papa hääletuks. Ta ei lausunud sõnagi, jättes Oskarit põrsakotiga Kaunistole, ega jätnud jumalagagi peatades hobust minu õnni juures. Ei jätnud jumalagagi, ega tänanud.

Sel õöl õppisime tundma huntide tarkust

ja kavalust ning järgmisel päeval saime aru, miks hundid ei hulunud tol õöl.

Sest samal ajal kui me neid taga ajades narriwiisi sõitsime, heinakott ree taga ja kiusates põrsast, ümber küla ja metsateid kuni Leivas-küla sooheinamaadeni, samal õöl tapsid ja sõid hundid Kuusiku sauna taga Kuusiku-papa suure koera. Võitlus oli olnud wihane, seda oli näha tapeluskohas sõtkunud lumest, ent tagajärg oli see, et Kuusiku-papa leidis hommikul sauna juures vähe veriseid lumetükke, mõned karwatu-kad ja üksikuid suuremaid luid.

Ja samal õöl lahkusid hundid meie kihelkonnast, sest selle järele ei kuuldud neist enam midagi.



Leedu vabariigi president Stulghinski.



[Poola uus president Stanislaus Wojcechovski.]

PÄRANDUSEGA TÄDI.

Enne sõda kuulusid Hinterberģerid selle laialdase keskseisuse kihi hulka, kes endast õelda võis: «Meil pole küll mitte midagi - aga mis meil on, see on kindel!» Täna aga, tänu revolutsiooni ja kõrge valitsuse rahapoliitika võitudele, on neil ainult kümnes osa endisest ja seegi on eba-kindel. Selle kümnendiku peavad Hinterberģerid elukalliduse pärast ka veel saja viiekümneks jagama. Külluses ei ela nad, tähendab mitte. Kui Hinterberģer *senior* mitte vahete vahel toosi tikke ära poleks müünud ja kui Hinterberģer *jun.* mõnikord uulitsaraudteel jännesena sõites kaks küm-

mend marka poleks kokku hoidnud, poleks nad tõesti mitte teadnud, kuidas ära elada. Peale selle elas tädi Maali veel nende juures ja jumalamuidu! Nad ei pidanud teda mitte kaastundmuse pärast - seda pole täna enam kellegil. Tädi Maali oli pärandusega tädi. Jah, pärandusega tädi, ehk tal küll taskus veel vähem oli, kui Hinterberģeritel!

Asi seisab selles: kui tädi Maali alles väike tütarlaps oli, neelas ta kahekümne marģalise alla, mis majaarsti kõigi kunstide peale vaatamata enam päevavalģele ei ilmunud. See jäi - harukordne juhtu-

kelraha. Ei mäletatud enam, kuis see eksitus sündida võis. Jätatahes läks ta Hinterbergeritel, kes täpipealselt raamatuid pidasid üle 56.000 margga maksma. Nad müüsid sisikonna nikkelrahaõga ja muud tãdi jãdnused anatoomikule. Sel kombel

said nad matmiskulud tasa. Sel pãeval joodi Hinterbergerite perekonnas õlul ja igãõuks sai suitsuvorsfikese.

Inimesed ei ole mitte sentimentaalsed.

„Jugendist“ J. R.

MÕNDASUGUST.

Arstiteaduslikud filmid.

Hiljuti ãrapeetud Prantsuse haavaarstide kongress tunnistas tarvilikuks kino-filmide kasutamise arstiteaduse õpetamises. Loodetakse, et kino siin viljaka tegevusala leiab, sest oma suure demonstreerimisvõimega võiks ta tõesti paremat ja kasulikumat teha, kui lõbu-armastajatele ajaviitet muretseda.

Ka kavatakse kinofilmide paremate põlluharimisviiside demonstreerimiseks tarvitusele võtta.

Vãhjatõve arvustik.

Õhe Ameerika kinnitusseltsi andmetest selgub, et surevus vãhjatõvest teeb välja 100.000 elaniku kohta: Euroopas 76, mõlemas Ameerikas 65, Okeaanias 73, Aasias 54 ja Aafrikas 33. Teatavad rahvad nãivad vastupidavamad sellele hirmsale tõvele. Nii on Põhja-Ameerika indiaanlased selle tõve vastu peaaegu tãiesti kindlustatud. Jaapanlastel on osaline immunitet, kuna Jaapani naised rinnavãhja peaaegu sugugi ei tunne. Mis aga kõige pahem: see ankeet laseb jãreldada, et vãhjatõbi ikka rohkem ja rohkem maad võtab.

Arstlik lãbivaatus autojuhtidele.

Prantsuse arstiteaduse akadeemia poole on põõrdud palvega, et autojuhid arstlikule lãbikatsumisele võetaks, et kindlaks teha, kuivõrd neid inimeste elu julgeoleku mõttes võib usaldada. Sest tõepoolest, kui palju ei juhtu autoõnnetusi ja pealeajamisi selle jãreldusel, et autojuht tãie mõistusega ei ole või muidu tervislikult nõrk on. Autojuhtideks võivad olla ainult tãitsa terved ja vastutustundlikud mehed. Prantsuse arstiteaduse akadeemia kiitis selle ettepaneku heaks ja avaldas soovi, et kellegile autojuhi tunnistust välja ei antaks, enne kui isik sellekohase arstide komisjoni poolt on lãbi katsutud.

Temperatuuri mõju lillede peale.

Seni usuti, et valgus avaldab otsustavat mõju lillede puhkemise peale. Temperatuuril nãib aga siin tãhtsam mõju olevat. Katsed tõendavad, et lilled võivad puhkeda ka keset õõd, kui ainult on olemas soodsad temperatuuri tingimused. Õhu hõgromeetiline seisukord etendab siin koguni kõrvalist osa.

Uus rohi hambavalu vastu.

Õhe Norra arsti jãrele on üks parematest hambavalu vaigistamise abinõudest — nãrida kaneeli koort. Kui koor hea on, mõjub ta kohe valukaotavalt hamba nãrvide peale. Igatahes ei ole see abinõu kahjulik ja teda võib katsuda, kui hambaarsti saadaval ei ole.

Kõõnte kasvamine.

Helveetsia õpetlane Dufour on arvustiku kokku seadnud kõõnte kasvamise kohta inimeste juures. Tema andmete jãrele kasvavad kõõned lastel kiiremini kui tãiskasvanutel. Kolmekõmnendast eluaastast peale muutub kõõnte kasv aeglasemaks. Kõige kiiremini kasvavad põialde ja suurte varvaste kõõned, kõige aeglasemalt

vãikeste sõrmede ja vãikeste varvaste kõõned. Kõõnte keskmine kasv on üks millimeeter kümne pãeva jooksul. Nii oleks inimene viiekõmnendaastast endal lõiganud üle 36 meetri kõõntsi, nii kãtel kui jalgadel.

(Dr. L. Caze — „Revue Mondiale“.)

Pãikeseplekid ja haigus. Vana usk ehk ebaus, et haigused õhenduses seisavad nãhtustega taevast, leiab kõige uuemate uurimiste lãbi teatud kinnitust. Nagu Prantsuse arsti Sardou katsete põhjal teatatakse, langevad pãikeseplekid harilikult krooniliste haiguste sãmp-toomide halvenemisega õhte. Seda mõju olevat iseãranis sãdame, maksa, neeru ja nãrvide haiguste juures tãhele pandud. Pãikeseplekkide ajal tulevat neis haigustes iseãranis rasked ja haruldased juhtumised ette, nagu unepuudus, vãsimus, haiglane kusehulga rohkenemine, astma, õkilised valud j. m.

Õnnetu iludusvõistlus.

Hiljuti peeti New-Yorkis iludusvõistlust, et otsusele jõuda, missugusel Ameerika daamil kõige kaunim kehaehitus. Auhinna-mõistjad ajasid asja otse õpetlaste tãpsusega. Iluduse-ideaaliks võeti Venus; auhinna — 100 dollarit — pidi saama daam, kelle kehavormid Venuse omadele kõige vastavamad. Lõpulikkudeks võistlejateks jãid neiu Annie Hyatt ja Dorothy Knap, kellede kehasid risti ja põigiti mõõdeti, kusjuures selgus et neiu Hyatt'i kehavormid Venuse omadele rohkem vastasid. Neiu Knap oli otsuse õle õãrmiselt pahane ja kaebas auhinna-mõistjad kohtusse, kahjutasuks 100 tuhat dollarit nõudes, sest otsus olevat tema kuulsust kunstnikuna kahandanud ja vãhendand tema mehelesaamise shanse.

Kuidas kohus kũsimuse lahendab, ei ole veel teada.

Ausammast loomadele.

Inglismaal kavatakse ausammast pũstitada loomadele, kes suures rahvastesõjas surma said. Londoni loomakaitseelts on ausamba-põhikapitaaliks 2000 naelsterlingit annetanud. Loomadena, keda ausambaga mãlestada kavatakse, nimetavad asja-algatajad sõjas hukkunud elevant, hobuseid põtru, hãrgi, tuhandeid koeri, kirjatuisid, kihvõiste gaaside mõjul hãvinenud linde, kasse ja isegi kuldkalakesi, kellede elud õhverdati, katseid tehes vette lastud mũrk-gaasidega.

Sotsiaalsest olukorrast inkariigis.

Oleme harjunud nãgema vanas Perus, mille hispaanlased 400 aasta eest Pizarro ja tema jãrellulijate ajal hãvitasid, midagi riigi ideaali sarnast, ja muidugi on saagihimuliste võitjate toores teguviis õãrmiselt hukkamõistetav. Kuid nagu nũud tuntud kultuuriteadlane Leo Brenner kindlaks on teinud, õlid elul vanas Perus ka oma varjukõlled. Maa jãotamine, tagavarade jagamine ladudest, tãõaeg ja tãõnorm oli seaduslikult korraldatud. Kedagi ei tohtinud liiga koormata, keegi ei teinud tãõd, milleks ta kohane ei õlnud, keegi ei tãõtanud vãhem kui teine. Tõõlised said valitsuselt tãõriistad ja materjaali, said tãie õlespidamise ja neil ei

tarvitsenud rohkem tööd teha kui üldine heaolu nõudis. Tervisele kahjulikud tööd olid piiratud; igauks pidi ainult nii töötama, et tema selle all ei kannatanud. Sellepeale vaatamata, et arsti ega apteekrit ei tuntud, oli rahva tervisline seisukord eeskujulik.

Kuid see sarnasus piirdus ainult rahvaga. Inkad ja kurakad, s. t. aadel ja vaimulik seisus, olid vabastatud maksudest ja kohustustest. Nende eest töötas rahvas. Lihtne tööline sai oma töö eest ainult eluülespidamise. Mingsugust tõusu ei olnud. Tööline jäi selleks, mis tema vanemad olid olnud. Ta ei võinud rikkaks saada, aga ta ei võinud ka viletsusse sattuda. Kerjamine oli tundmata. Avahuus, omakasupüüd, rahulolematu palgaga, kadedus, kõrkus oli võimatu, nii ütelda politsei poolt keelatud, aga ka edasipüüdmine ja edu. Inka Jupanki ütles: „Teadus ei ole rahvale, ta kuulub ainult kõrgemale seisusele. Alam rahvas muutub teaduse läbi kõrgiks ja häbemataks, edevaks ja riigile hädaohtlikuks. Küllalt kui igauks õpib, mida ta isa oskas. Käskimine ja valitsemine ei ole rahva jaoks. Riik alandaks ennast kui ta inimestele alamast seisusest riigikohti usaldaks“. Nii olid siis selle nähtavasti nii arenenud rahva teadmised väga madalal järjel.

Malailaste matriarhaat.

Malailaste juures valitseb matriarhaat, s. o. emavalitsus, emaõigus. Mees ja naine ei asuta mingit ühist majapidamist, vaid igauks neist elab oma ema, onu või tüdi juures. Mees käib naise juures ainult võõrsil; lapsed jäävad isale võõraks, nad ei tohi isegi kingitusi temalt vastu võtta. Nad elavad ema juures ja on ainult ema, mitte isa pärijad. Isa pärandab kõik oma õdedele, vendadele. Naine on perekonna pea, tema kohuseks on lapsi kasvatada. Sureb ema, siis hoolitsevad tema sugulased laste eest. Läheb üks tütar mehele, ehitatakse majale, millel sadula moodi katus, veel üks ruum külge, mis omakord jälle sadulkatuse saab, kuid nii, et selle katuse välimine kül, mis ülespoole pöördud, täiesti teravaks läheb. Alguses on majal ainult üks sadulkatus. Sage date juureehituste järele omandab ta mitu tervet tippu. Mida arvurikkamad tütreid, mida enam sugupõlvi, seda enam katusetippe. Mida suursugusem perekond, seda sügavam maja. On vanaema olemas, elab majas kolm sugupõlve, elab koguni vanavanaema, siis neli. Sarnasel juhtumisel elaks majas: 1) lapsed, 2) ema, onud ja tüdid ema poolt, 3) vanaema, tema õed ja vennad ja 4) vanavanaema oma õdede-vendadega. Muutub perekond ühe maja jaoks liig arvurikkaks, ehitatakse esimese maja lähedusse uus maja ja perekond jaguneb kaheks. Perekonnapeaks ei ole aga tõepoolest mitte suguvõsa ema, vaid tema vanem vend.

Alaealiste abielud Ameerikas.

Üheksateistkümnendal osariigis ei ole määrusi abiellu astujate vanaduse kohta üldiselt olemas. Üheksas osariigis on abiellu astumine lubatud tütarlastele 13. aastast alates ja poislastele 14. aastast, kusjuures vanemate luba tarvilik on. Kolmes osariigis võivad 16-aastaselt tütarlapsed mehele minna ilma vanemate loata. Meelehaigete abielud on lubatud üheksateistkümnendal osariigis. Sarnase korra juures on Ühisriikides praegu abielus 13.000 tütarlast kuni 15 aasta vanaduses, 50.000 — 16 aasta vanaduses, 1600 poisslast kuni 15 a. vanaduses ja 3000 poisslast kuni 16 a. vanaduses.

Naisliikumise organisatsioonid on alanud kihutustööd abielu seaduste ühtlustamiseks.

—g

Türkklased.

Kui türkklased Lausanni konverentsil kindlalt ja selgelt oma nõudmistega esinesid, siis pöördus jälle terve ilma pilk Türgimaa peale, kes seni enesest ikka midagi nõrka ja mahajäänut pidi kujutama. Kuid selgus et türkklased on jällegi iseseisvaks ja tugevaks rahvaks kas-

vanud. Selle rahva arenemisest ja ajaloost on nüüd Berliini antropoloog F. v. Luschon pikema töö kirjutanud. Ta toonitab, et tema tähelepanemiste järele vahed üksikute rasside vahel, iseäranis mis moraalilise ja intelligentsuse puutub, sugugi nii suured ei ole, kui üksikute individuumide vahel ühes ja sellesamas rassis. Ja just selle väite tõenduseks toob ta ühe huvitavama näitusena türkklased, nende ajaloo, nende kultuuri ja poliitika.

Oli aeg, kus türkklased valitsesid määratud riiki, — Ees-Aasiaga alates ulatas ta Balkanitele ja Ungari ning võttis oma alla suured maaalad Indias ja Hiinas. Praegu veel tarvitatakse Türgi keelt kaugel väljaspool Osmani riigi piire.

Kui osmanlased kaheteistkümnenda aastasaja lõpul Väike-Aiasse sisse tungisid ja siin oma valitsuse rajasid, oli nende arv õige väike ja ulatas kõige enam kümnetuhandeni. See käputäis inimesi võis vaevalt nende mitmete miljonite inimeste peale mõjuda. Keda nad oma alla olid heitnud, mida ka tõendab see, et praegu Väike-Aias rännates harva näha võib mõnda Türgi näojoontega inimest. Türgi rahvas on mitmekesistest elementidest kokku liimitud, kuigi ta keeleliselt, poliitiliselt ja kultuuriselt ühe terviku moodustab. See muhameediline osa Osmani riigist, mis õieti selle riigi selgroog, on viimastel aegadel raskelt kannatanud. Luschon arvab selle süüks kolme põhjust: Esimeseks oleks väga ebasotsiaalne väekohustus, mis just muhameedlased kauaks ajaks oma perekonnast ja tööst eemale kiskus, teiseks — „Hadsh“ — palverändamine Mekkasse, mis oma raskustega ja ebatervishooldliste tingimistega palju usklikumaid ja paremaid türkklasi surma viis. Kolmandaks põhjuseks oleks mitmenaisepidamine, mis tähelepanemisväärne lapsevaesem kui ühenaisepidamine. Luschon kuulub siiski nende hulka, kes ennustavad Türgi riigi kuulsusriikast tulevikku ja Türgi rahva edu.

Vasakkäelased.

Ilmasõda, mis paljudelt inimestelt ühe käe röövis, andis ka teadusele ülesande uurida pahema käe töövoimsust. Mitmesuguste süsteemide läbi on ka korda läinud pahemat kätt nii kaugele arendada, et paremaga võistelda võib. On saavutatud häid tagajärgi mitte üksi masinakirjutamises ja kirjutamises, vaid ka kõiksugu käsitöödes. Nii võivad lukusepad, maalrid ja teised pahema käega oma kohuseid korralikult täita. Ka muusika alal on ühekäega inimesi tegevuses.

Uuemal ajal on mõte üles tõusnud, et peab lapsi koolides mõlemi käega kirjutama ja joonistama õpetama. Arvatakse, et kui mõlemad käed koos töötavad, ka peaju tööjootuse tõttu tugevneb, kuna vastasel korral, kui peajasjalikult kõik töö parema käe teha, peaju parem pool kõrgeneb. Mis aga tõsiasi, on see, et pahema käe harjutamine ja tema teguvõimuliseks kasvatamine praktilises elus suuri tagajärgi kaasa toob. Kas see aga koolides läbiviidav, on väga küsitav, sest siin on võimalda paljude eelarvamistega ja harjumustega, ehk küll loodus paremale käele midagi juure pole lisanud, mis teda eesõigustatud seisukorda paneks.

Et varematal aegadel pahem käsi rohkem tarvitusel oli, kui parem, seda näitab juba piibel, kus kohtumõistjate raamatus jutustatakse 700 väljavalitust, kes linguga pahemas käes isegi juuksekarva tabasid. Ka vanade egüptlaste kohta on hieroglyfide ja hauakirjade põhjal selgitatud, et nendest suur hulk pahemat kätt tarvitas. Selle mõtte peale juhatasid teadlasi egüptlaste kujutuste profiilid, mis paremale poole pööratud olid, kuna nad harilikult pahemale poole vaatasid. Peale selle oli nende mõök, krihvel, vaas j. n. e. pahemas käes. Kõigel sellel võivad ju ka mõned teised põhjused olla, aga mõned uurijad arvavad, et just varematal aegadel pahema käe tarvitamine eesõigustatud oli, — seda toetab ka juutide ja teiste semitide kiri, mis pahemalt poolt

paremale käib. Selle hulka võib ka greeklaste kirja lugeda, mis vaheldamisi kirjutatud. Ka praegusaja rahvaste juures, kes vanadele lähemal, on uurijad palju vasakkäelasi leidnud. Nii on Indias Pendshabi provintsis praegu umbes 70 protsenti elanikkudest vasakkäelased ja hottenottide suguharudes tarvitatakse pahemat kätt enam kui paremat; samuti ka Celebesi saarel. Ka praeguste kultuurrahvaste juures tuleb vasakkäelasi ette, ehk neid, kellel mõlemad käed ühevõrra arenenud. Näituseks maalis kuulus Saksa kunstnik Menzel ühevõrra hästi mõlema käega.

Vahetatud pead.

Kui kunlda elusate olevuste peade vahetamisest, siis tuleb kohe meele muinasjutt, kus see võimalik oli. Nüüd on see aga tõeliselt sündinud, ehk küll alles veel vee- ja teiste sitikate juures, aga alus on pandud. Viini teadusteadakadeemia katsejaamas on sitikate peade vahetamisega katseid tehtud ja need katsed on edukaid tagajärgi annud. Uuesti otsapandud pea kasvab ruttu kehaga kokku ja omandab tegevuse võimaluse. Juba kolme nädala pärast avaldavad loomakesed reeglipäraseid liigutusi ja ühe kuni kahe kuu jooksul pole illestki märgata, et loomad pead vahetatud on. Iseäranis huvitavad on katsed ühe liigi veesitikate, nimelt *Hydrophilus pictus*'e juures. Kui mees- ja naissoost sitikatel pead ära vahetada, siis on nende suguinstitiivides tähelepanemistväärne muudatus märgata. Emale sitikas isase peaga pidas end nii üleval, nagu oleks ta isane, kuna teda aga normaalsed isased emaseks pidasid, ja isane sitikas emase peaga oli õige külm emaste vastu ning ei püüdnud kunagi sugu edasiandmise poole sammuda.

N A L I.

Talumehed omavahel. „Ütle mulle, Jaak, mitu toopi su lehm sulle päevas piima annab?”

„8 toopi.“

„Ja kui palju sa ära müüd?”

„Kümme.“

Mereranna ekskursioonil küsib õpetaja õpilase käest: „Kuidas nimetakse neid elukaid, kes vahel maal, vahel vees on?”

Õpilane: „Supelvõrasteks.“

Tõusik: „Minu Otto on kümme aastat vana ja studeerib juba.“

„Mis ta studeerib?”

„Ta uurib kursitabelit.“

Rasked ajad. Tõusik: „Ajad on rasked ja ma olen nõus kõigest loobuma. Aga kui ma lõunaks hanipraadi olen sõõnud, veini kõrvale joonud, siis peab mul Mokka kohvi kõrvale ometi üks hea sigar olema.“

Ena tütrele: „Täna saad sa siis kolmkümmend aastat vanaks.“

Tütar ohates: „Oleksid sa kümme aastat hiljem mehele läinud, oleksin ma praegu kahekümneaastane olnud.“

Võõras majaprouale: „Teie väikeses pojas peitub midagi.“

Majaproua: „Teil on õigus, ta neelas täna ühe viiemargalise alla.“

Pääsemine. Öösel äratab müristamine väikese Ilse. Ta hüüab ema. „Mis sul siis viga on, Ilse?” — „Ema võta mind oma voodi, minu voodis müristab!“

Imelik. Laps, kes emaga jalutab, näeb ussi üle tee vingerdavat ja hüüab: „Ema, vaata kui imelik, seal liputab ennast üks saba ilma koerata!“

Tõusiku tütar: „Kui ma ainult teaks, kellele ma mehele peaks minema!“

„Aga, Elli, Teil on ju peigmees!“

„Ah, selle võtan ma kõige viimasena arvesse.“

Ametnik: „Ah, küll oli see puhkuse aeg väsitav. Tänu Jumalale, et jälle teenistusse võin minna, seal võib jälle korralikult välja puhata.“

Kui kõik rumalad õnnelikud oleksid, siis oleks kõik maailm õnnelikke täis.

Kohtunik: „Olete Teie kunagi enne trahvitud?“

Kaebealune: „Ei, herra kohtunik, alati pärast.“

Ärimees teisele: „Kuidas läheb Teil äris?“

„Ah, üks pahandus teise järele. Otsin praegu kassapidajat.“

„Aga Teie võtsite ju hiljuti alles kassapidaja.“

„Seda ma just otsingi.“

Tõusik kingib sünnipäevaks oma vanemale pojale raamatuid ja ütleb: „Siin on Sulle Kreutzvald ja Koidula; need on ilukõites ja riuliehteks. Siin on Sulle aga Nat Pinkerton — lugemiseks.“

Wargapoiss jutustab teisele: „Ma tahtsin ennast parandada ja läksin mineval pühapäeval kirikusse aga minu kõrval istus üks peenes riides vana herra. Jutluse ajal jäi ta nii kõvasti magama, et ma kiusatusele vastu ei suutnud panna, ja tema rahakoti taskust ära võtsin.“

Tõusiku proua oma teenijale: „Minge teatri ja tooge mulle pileet kõige nähtavamale kohale peale.“

Tänapäised palgaolud. Kingssepp: „Mu poiss ei saa koolis kuidagi edasi. Kas kooliherra ei annaks temale tunde?“

Õpetaja: „Jah, miks mitte.“

Kingssepp: „Palju Te siis tunnist ka võtaksite?“

Õpetaja: „Sama palju kui Teie igapäev tunnis teenite.“

Kingssepp: „Ei, noh, see oleks ikka liig!“

Head sigarid. Sigarikaupmees: „Soovite neidsamu sigarid, mis mõne päeva eest ostsite?“

Ostja: „Oh ei! kõik kärbsed mu korteris on juba surnud.“

Väga lihtne. Naine: „Ma ei mõista, kudas B. nii väikese palgaga elada saab.“

Mees: „Väga lihtsalt. Ta elab lihtsalt, sööb lihtsalt ja võlad jätab lihtsalt — maksmata.“

Meie päivil. Turist: „Võin ma lossis ringkäigu teha?“

Lossi majavanem: „Jah, herra. Soovite, et Teid juhin?“

Turist: „Ei ole vaja! Olin siin kord kuningaks.“

„Ma tundsin üht näitlejat, see oskas oma häält nii meisterlikult tarvitada, et söögikaardi lugemisega inimesed nutma võis panna.“

„Ta luges vist ainult hindasid.“

Võõrad sõnad. Üliõpilane uute rikaste juures: „Minu sõber Arnold on neurastheniker.“

Majaproua: „Ja, ja, neil rasketel aegadel peab igasuguse kõrvalteenistusega leppima.“

Vaimulik noormehele, kes vaarudes kõrtsist välja tuleb: „Armas noor sõber, pööra ümber, sa oled hukatuse teel.“

Aususeproov. Proua uuele tüdrukule: „Ma leidsin kõõgist põrandalt viis marka, on see teie oma, Tiina?“

Tiina: „Jah, see on minu. Tahtsin proovida, kas teie aus olete.“

Uue rikka tütar näitab oma sõpradele mõisat: „See on minu esivanemate mõisa. Papa eila ostis.“

Ematu. Õpetaja koolilapselt: „Kus sa, Liisi, sündinud oled?“

Liisi: „Ma polegi sündinud, mul on ainult võõrasema.“

Uus rikas oma prouale: „Täna leidsin ma enesele viimaks ometi kammerteenri.“

Proua: „Aga, armas mees, sa unustasid ära, et meil ei olegi kambrid, meil on ainult toad.“

Kriisi ajal. „Kas teie maksud ära olete maksnud.“
„Ei. Ma lasen oma maksud kohtupristavil renteisse viia.“

Kursimõõt. „Miks teie sõber oma poega rublaks sõimab?“
„Sellepärast, et ta nii sügavale langenud on.“

Kaktus. „Miks sa nii terav ja okkiline oled, nii et sind keegi puudutada ei saa?“ küsiti kaktuselt.

„Ma pean end puutumise eest kaitsma,“ vastas kaktus, „et eksitamata ilusaid õisi ajada.“

„Mis ametnees su tulevane on?“
Seda ma ei tea. Mu praegune on panga-ametnik.“

„Kes on maailma valitseja?“ küsib õpetaja usuõpetusetunnis.

„Dollar!“ vastab Poisu.

„No-noh! Professori herra, mis Te südaõõsel siin väljas vihma käes teete?“

Professor: „Tahtsin ainult vaadata, kas ma kodus olen. Nähtavasti olen aga välja läinud; minu toa aknad on pimedad.“

„Kolmtuhat marka see saapapaar! Parem ootan, kuni hinnad langevad.“

Müüja (ostjale näkku vaadates): „Hm! Kõige noorem Te enam ei ole. Vaevalt jõuate nii kaua oodata.“

KIRJAVASTUSED.

Lell. Võrumaal. Kuigi teil sarnaseid „luuleta luulesi küll-küll“ on ja mõni „luulega kah“, siiski võiksite nad saatmata jätta.

TRÜKIVEAD.

J. Kärneri „Äikese öösse“ on järgmised trükivead jäänud, mida lahkesti parandada palume:

| | | | |
|------------------|-----------|-------------|----------|
| 3. salm 1. rida: | karskne, | peab olema: | karske |
| 6. „ 5. „ | tagmal, | „ „ | taamal |
| 8. „ 12. „ | põmisema, | „ „ | põmisema |
| 9. „ 6. „ | tunton, | „ „ | tantsu |
| 10. „ 1. „ | lühē, | „ „ | tühē. |

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väjaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

„Agu“ nr. 5

sisaldab muu seas järgmised kirjatükid:

- 1) **Mis tuleb spordist arvata?** (Prantsuse intelligentsi ja poliitikategelaste hulgas toimepandud ankeedi põhjal).
- 2) **Nõia protsessid.** Kultuurajalooline kirjeldus.
- 3) **Reisikirjad Indiast.** Tähtsa Daani kirjaniku V. J. Jenseni järele.
- 4) **Kaanepildiks** on 5. nr. sõjas langenud kunstiniku Tomasbergi maal.

Kõik, kes väärtuslist lugemismaterjaali armastavad, telligu
~:~: enesele ajakiri „Agu“. ~:~:

„Ugu“

on esimene kirjanduslik-teaduslik ajakiri, mis waimliselt ja majandusliselt kindlale alusele rajatud. Sellega on tema siu wäärtuslikkus ja ilmumise korralikkus kindlustatud.

„Ugu“

toob mitmekeelset lugemismaterjaali kõigilt kultuuri aladelt, jellepärast on ta huvitatu kõigile. Kaastöölised on meie paremad kirjanikud.

„Ugu“

on heade piltidega rikkalikult illustreeritud.

Ilmub iga nädal.

Toimetaja: Kirjanik Ed. Hubel (Mait Metsanurk).

Wäljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus „Päewaleht“.

Tellimise hind 1 kuus — 120 marka

„ „ 2 „ — 240 „

„ „ 3 „ — 360 „

Ühtik number 30 marka.

Talitus ja toimetus: Tallinn, Pikk tän. 2. „Päewalehe“ ruumides.

Soovitame lugemiseks:

W. Gerlach: Parlament.

Adm. Joh. Pitka: Minu mälestused.

O. Luts: Wähkmann ja Co.

J. Mändmets: Saatuse tujud.

A. Tammsaare: Poiss ja liblik.

A. Adson: Käsikiwi.

Ilmumas on:

H. Wisnapuu: Walitud wärsid.

M. Under: Pärisosa.

M. Metsanurk: Taawet Soowere.

A. Saareste: Walitud Eesti rahwalaulud.

K. E. Sööt: Lapsepõlwe Kungla.

Koolidele:

Füüsika, I. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.

Füüsika, II. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.

Füüsika, III. jagu. M. Keskküla ja E. Maltenek.

Kaubateadus, I. A. Aljak.

Kaubateadus, II. „ „

Eestlaste Sugu. M. J. Eisen.

Fritjof. Norra rahwaeepos.

Lastele:

Jaunart Jauram. K. A. Hindrey.

Jaunart Jaurami jõngermannid. K. A. Hindrey.

Jõngermannide jandid. K. A. Hindrey.

Minu kodust. Jaan Lattik.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Eesti Kirjastus-Ühisuse «Päevalehe»

**raamatu- ja kirjutus-
materjaalikauplus,**

Jaani tän. nr. 6, Krediit Panga majas,

soovitab rikkalikus valikus odavamate päevahindadega
oma mitmekesiselt täiendatud kaubaladust koolidele,
- - - õpetajaile ja õpilaskonnale - - -

raamatuid, kirjutusmaterjaale ja koolitarbeid,
riigi- ja seltskonnaasutustele kontoriraamatuid
ja kantseleitarkivide ja jällemüüjatele soodsam
matel tingimistel igasuõguseid sesooni kaupe.



Maitserikkad ilu- ja lihtpostpaberid,
kirjutuslaua garnituurid ja nahakaubad,



Täielik ladu ilu- ja jutukirjandusest ja
kooli- ning teaduslikkudest raamatutest.

Müük en detail ja en gros.

Tellimiste vastuvõtmine kõikide väljamaa raamatute
- - - ja ajakirjade peale. - - -